

**НҰР-СҰЛТАН ҚАЛАСЫ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫ
«БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ ОРТАЛЫҒЫ» МКҚК
«СӘКЕН СЕЙФУЛЛИН АТЫНДАҒЫ №80 МЕКТЕП-
ГИМНАЗИЯ» ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ
ҚҰҚЫҒЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК КОММУНАЛДЫҚ
КӘСІПОРНЫ**

«САТЫЛАЙ КЕШЕНДІ ОҚЫТУ» ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Сабақ жоспарлар жинағы

3-сынып

Нұр-Сұлтан, 2022

Нұр-Сұлтан әкімдігінің «С.Сейфуллин атындағы №80 мектеп-гимназия» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны әдістемелік кеңесінде қаралып, қалалық Сараптамалық кеңеске ұсынылды (хаттама № 3, 11.12.2021)

Рецензенттер:

Қасенов Е.С. –Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Академик С. Қирабаев атындағы қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының аға оқытушысы, ф.ғ.к.

Оразахынова Н.А. –педагогика ғылымдарының докторы, профессоры, ҚР Кіші ғылым академиясының вице-президенті, «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының авторы.

Құрастырушылар:

Аманова Т.С., Аманова С.С. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы. Сабақ жоспарлар жинағы. 3-сынып. Нұр-Сұлтан, 2022. – 82б.

Сабақ жоспарлар жинағы бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты және Н.А.Оразахынованың «Сатылай кешенді оқыту» технологиясын негізге алып құрастырылды. Сабақ жоспарларының үлгілері 3-сынып оқушыларын тілдік бірліктердің лексика, фонетика, морфология, синтаксис тәрізді тарауларын теориялық - практикалық тұрғыда сатылай кешенді оқытуда қолданылатын тиімді әдіс-тәсілдерді қамтиды. Бұл үлгілік сабақ жоспарлары жинағы мұғалімдерге арналған.

Мазмұны

Кіріспе.....	4
1-2 сабақ. Сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау (екі тыныс белгі) (1 сатысы).....	13
3-4 сабақ. Хабарлы сөйлемнің тәсілдері мен формалары	17
5-6 сабақ. Сұраулы сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау	19
7-8 сабақ. Лепті сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау	23
9-10 сабақ. Шығармашылық сабақ	27
11-12 сабақ. Дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру	31
13-14 сабақ. Дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру	35
15-16 сабақ. Сөз. Сөзге сөзсазындық талдау жасау	41
17-18 сабақ. Сөз. Тілдік материалдарды жазылым бойынша ықшамдау принципімен өрнектеу	46
19-20 сабақ. Өзінді-өзің тексер! Жат жазу	51
21-22 сабақ. Сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеу	54
23-24 сабақ. Дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеу, теңдеуді шешу, дыбыстардың мәнін орнына қойып, баяндау	58
25-26 сабақ. Сөз таптарын сатылай кешенді талдау. Зат есім	62
27- сабақ. Жат жазу	66
28- сабақ. Өзінді-өзің тексер!.....	70
29-30 сабақ. Олимпиадалық тапсырма. Дыбыстарға дыбыстық мінездеме беру (диалогті)	73
31- сабақ. Олимпиадалық тапсырма. Сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау (5 сатысы)	74
32- сабақ. Олимпиадалық тапсырма. Туынды түбір зат есімге сатылай кешенді талдау (8 сатысы, диалогті)	76

33- сабақ. Олимпиадалық тапсырма. Бір қосымшалы сөзге сөзсазындық талдау (6 сатысы, кері, диалогті)	77
34- сабақ. Тест.....	79
Пайдаланылған әдебиеттер.....	80

Кіріспе

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясының үлгілік сабақ жоспарлары жинағында тілдік бірліктердің фонетика, морфология және синтаксис салаларын кешенді сатылай оқытуда талдау, диалогтік талдау, кері талдау және математикалық тәсілмен өрнектеудің педагогикалық-әдістемелік жүйесі бірізділікпен берілген.

Білім алушыларымызға сапалы, ұлттық сипатта заманауи білім береміз десек, ең алдымен Ұлт ұстазы А.Байтұрсынұлының мына бір қағидасын бұлжытпай орындауға міндеттіміз: «Әдіс – керекшіліктен шығатын нәрсе. Әдістің жақсы-жаман болмағы жұмсалатын орынның керек қылуына қарай. Мәселен, сауаттау әдісін алсақ, бір жұрттың сауаттау ісіне қолайлы болған әдіс екінші жұрттың да сауаттау ісіне қолайлы боларға тиіс деп айтуға болмайды. Екеуінің тілінің заңы, емлесінің жүйесі бірдей болса, біріне қолайлы болған әдіс екіншісіне де қолайлы болуы мүмкін. Егер де тілінің заңы, емлесінің немесе әрпінің жүйесі басқа болса, онда біріне жақсы болған сауаттау әдісі екіншісіне де жақсы болады деп ешкім айта алмайды»[1,357-б.] Сондықтан ұлттық оқыту жүйесін А.Байтұрсынұлының осы пікірін басшылыққа ала отырып, бастауыш мектептің бірінші сыныбынан, тіпті балабақшаның мектеп алды дайындық тобынан бастап мына пікірін қалтқысыз орындау бүгінгі біздің басты мақсатымыз болуға тиіс. Сондықтан ұсынылып отырған үлгілік сабақ жоспарларында 3-сынып білім алушыларын вариативті сабақта «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы бойынша тіл білімдерін арттыруға қолданылатын әдіс-тәсілдер бойынша педагогтерге әдістемелік нұсқаулық берілді.

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясының әдістері-білім алушының қажетті материалды жеке-жеке салаларға жіктемей, тұтас игеріп, толық қабылдауына мүмкіндік жасайтыны сабаққа тәжірибеге енгізу барысында анық көрінді.

Педагогикалық үдерісті ұйымдастырудың негізгі түрі – сабақ. Сабақ дегеніміз не? Оған «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы бойынша анықтама берсек:

- сабақ – мұғалімнің шығармашылық орта қалыптастыруы;
- сабақ – білім алушыны субъект ретінде дамуын үнемі назарда ұстауы;
- сабақ – әр баланың ерекше болмысын, тұлғалық қасиеттерін мойындауы;
- сабақ – оқушыға деген құрмет, ізгі қатынас;
- сабақ – өзара әрекет жасау, жанды жұмыс.

«Сатылай кешенді талдау» технологиясын тәжірибиеге енгізу барысында сабақтың құндылығын арттыратын талаптарды сабақтың әр кезеңінде қатаң орындау күтілетін нәтижеге жетудің алғы шарттары екені байқалды.

Олар:

1. Сабақтың мақсатын, міндеттерін және күтілетін нәтижелерді оқушылармен бірге анықтау.
2. Сабақ типіне, берілген тақырыпқа арнап оқытудың тиімді формаларын, әдісі мен тәсілдерін дұрыс таңдау.
3. Сабақтың кезеңдеріндегі оқушы мен мұғалімнің барлық іс-әрекеттерін жоспарлау.
4. Сабақтағы оқушылардың өзіндік жұмысының түрі мен көлемін анықтау (дербес тұрғыдағы танымдық әрекеттер).
5. Оқушының өздігінен білім алуына толық жағдай жасау (оқушы-өзімен-өзі форматы).
6. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясында диалог арқылы үйрену, яғни «Мұғалім-оқушы», «Оқушы-оқушы», «Оқушы-өзімен-өзі» басты әрекеттердің бірі екенін үнемі назарда ұстау.
7. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясында – білім беруде ұлттық құндылықтарды бірінші кезекке қою, рухани-адамгершілік құндылықты бала бойына сіңіру басты мәселе.

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясына байланысты сабақ жоспарын құрғанда сабақтың үш негізгі мақсатын анық та айқын көрсетуді басты назарда ұстаған дұрыс. Себебі, бүгінгі таңда жасөспірімдердің тұлғалық, азаматтық және адамгершілік қасиеттерінің жеткілікті дамымауы қоғамда алаңдаушылық туғызуда. Сол себепті әр ұстаздың басты мақсаты – шәкірттерін жоғары деңгейдегі, жан-жақты білімді адам болуға баулу. Әрбір пән, әрбір сабақ, әрбір тақырып осы мақсатты жүзеге асыруға бағытталуы керек. Осы тұрғыдан «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының басты ұстанымы – тәрбиелік ұстаным. Себебі, әл-Фараби бабамыз айтқандай: «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деген тұжырымын сабақ жоспарында басты ұстаным етіп алдық. Ұлттық тәрбие негізінде ұлтымыздың ғасырлар бойы жинақталған құнды тәжірибелері мен тәлім-тәрбиесін, адамгершілік қағидаларын оқушы бойына сіңіру – әр сабақтың басты мақсаты, ол әр сабақтың өн бойында көрініс табады (сабақтың үлгі жоспарларынан көрінеді). Сабақтар теориялық білім ғылыми тілде терең меңгертілумен қатар баланың мұғаліммен, өз

бетінше орындайтын барлық тапсырмалары ұлттық құндылықтарға негізделіп жоспарланды.

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясы бойынша құрылған сабақтың жобасы 3 кезеңнен тұрады.

I кезең. Өткен материалды еске түсіру.

Бұл кезеңде «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының жүйелілік, сабақтастық ұстанымдары және жалғастық заңдылығы ескеріледі. Өйткені білім алушыға жаңа білімді бұрынғы берілген біліммен байланыстыра, үйреткен түсінікті болады. Бұрынғы білім қайталанатын, бекітіледі, жаңа білім тез меңгеріледі. Бұл кезеңде мұғалім сабақ байланыстарын орнату мәселесіне ерекше мән беру керек. (Басқа пәндермен, өткен тақырыптармен) Бұл жағдайда мұғалім білімді игерудің тиімді тәсілдерін ойластыруы керек. Мысалы, солардың бірі – «Тірек тапсырмалары». Бұл тапсырмалар өткен тақырыптардан бүгінгі сабаққа тірек, негіз болатын тапсырмалар (күні бұрын үйге беріледі). Нәтижесінде білім алушы алдыңғы біліміне сүйене отырып, жаңа білімді жеңіл меңгереді.

II кезең. Жаңа білімді меңгеру.

1. Бұл кезеңде білім алушылар дербес (жеке) тұрғыда танымдық әрекеттер атқарады және оған уақыт беріледі.
 2. Білім алушылар жеке, жұппен, топпен жұмыс жасау арқылы жаңа ақпаратпен танысады.
 3. Жаңа ақпарат туралы өзіндік пікір қалыптастырады.
 4. Білім алушылар іздену-зерттеу жұмыстарын атқарады.
- Бұл кезеңде мұғалім білім алушыға білім алудың тиімді тәсілдерін ұсынады.

Тәсіл: «Жартылай жазылған парақ». Мысалы: Білім алушы бүгінгі сабақтың тақырыбы бойынша үйде өздігінен дайындалып, туындаған сұрақтарын, түсінбеген жерлерін айқындайды. Сабақта мұғалімнің басшылығымен, сыныптағы басқа оқушылармен бірлесе отырып, білгендерін талқылап, толықтырып, дамытып, жауап пен шешімін табуға ұмтылады. Осылайша сабаққа «Жартылай жазушы» болып келген оқушы өзін-өзі «толықтыру» мүмкіншілігіне ие болады.

Оқу үдерісінде оқушы өзіне керекті, өз өмірінде қажетіне жарата алатын ақпаратты талдай біліп, оны өздігінше игеруге көмек болатын тәсілдерді үйренеді. Мұндай өзіндік тұрғыдан үйрене білу дағдысы мына өзгермелі әлемде әр адам үшін өмір бойы қажет болатын білімге айналатыны сөзсіз. (Егер оқушы «таза парақ» сияқты «жазылмаған» күйде келсе, онда оқушының білімді игеруі екі талай). Сабақтың бұл кезеңінде мұғалім тапсырма бергенде білім алушылар «жеке-жұппен-топпен сыныппен» формаларында жұмыс жасағаны тиімді. Бүгінгі күні интербелсенді (интерактивті) оқыту әлемдік білім беру жүйелерінің басты әдістемесі болып отыр. Интербелсенді оқыту «Сатылай кешенді оқыту» технологиясында диалог арқылы жүзеге асады, яғни мұнда «мұғалім-оқушы», «оқушы-оқушы», «оқушы-өзімен-өзі» басты әрекеттердің бірі. Әрекет арқылы оқыту

жақсы нәтижелерге жеткізетін ең тиімді жүйе, өйткені адамның жадында бірінші кезекте тек өзінің әрекеттері мен өз қолымен жасағаны ғана қалады. Кезінде көне Қытай ғұламасы Конфуций

(Кун-цзи) былай деген екен: «Маған айтып берсең, ұмытып қаламын, көрсетсең есте сақтармын, ал өзіме жасатсаң, үйренемін».

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясын сабақта қолданғанда тілдік қатынас теориясының бірнеше іс-әрекеттері қатар жүзеге асады. Олар: жазылым, тыңдалым, оқылым, айтылым, тілдесім. Аталған іс-әрекеттер арқылы теориялық материалды өз бетінше талдап түсінген оқушы материалдың мәнін, мазмұнын жете меңгеріп, көзімен көріп, құлағымен естіп, іштей қайталап санасына тоқып алу үшін еңбектенеді. Оқушы санасында тұрақталып қалған білімді ұзақ уақыт естерінде сақталумен қатар оны өзгерту де мүмкін емес.

III кезең. Сабақты бекіту.

1. Мұғалім: білім алушылардың жаңа материал бойынша ойланып, ол туралы өзара пікір алмасу және талқылауын ұйымдастырады.
2. Оқушы: материал жайлы ой толғайды, пікірлеседі, оларды талқылайды, алған деректер арқылы ол жаңа түсініктер құрастырады. Міне, бүгінгі конструктивтік білім дегеніміз осы.

Сабақтың дұрыс өтуі оның типінің дұрыс таңдалып, кезеңдеріне сәйкес ұйымдастырылуында. Төменде «Сатылай кешенді оқыту» технологиясынымен өткізілетін сабақтарға тоқталсақ:

1. Жаңа білімді меңгеру сабағы (теориялық сабақ). Мұндағы сабақтың негізгі мақсаты: өтілетін тақырып бойынша терең де тиянақты теориялық білім алу.

Сабақ кезеңдері:

- Өткен материалды еске түсіру (жаңа сабаққа тірек, негіз болатын білім);
- жаңа білімді меңгеру;
- бекіту.

2. Іскерлік пен дағдыны қалыптастыру сабағы (практикалық сабақ).

Бұл сабақтағы мақсаты: білімді практикада іске асыру.

Кезеңдері:

- Ұйымдастыру кезеңі;
- теориялық білімдерді еске түсіру;
- тәжірибелік жұмыстар орындау, бақылау, жаттығу жұмыстарын жасау, т.б
- үйге тапсырма;
- бағалау.

3. Аралас сабақ. Сабақтың мақсаты: материалды тұтас игеріп, баланың толық қабылдауына мүмкіндік жасау.

Кезеңдері:

- ұйымдастыру;
- үй тапсырмасын тексеру;
- өткен материалдар бойынша білімдерін тексеру немесе қайталау;
- жаңа материалды меңгеру;

- жаңа материал бойынша түсінгендерін зерделеу;
 - бекіту;
 - үйге тапсырма;
 - бағалау.
4. **Қайталау-жинақтау сабағы (тарау соңында).** Мақсаты: бұрынғы сабақтарда алған білімдерін тереңдету, нақтылау, қайталау, оқушы санасына тұрақтандыру.
5. **Білімді есепке алу сабағы.** Мақсаты: бала біліміндегі олқылықтарды анықтау, білім, білік, дағдыларының деңгейін тексеру.
- Деңгейлік тапсырмалар.
 - Тест

«Сатылай кешенді талдау» технологиясының түрлі әдістерін пайдаланып өткізген сабақтарда сыныптағы оқушылар түгел қатысады. Себебі, онда нені оқытамыз, оқушы нені білу керек, нені істей алу тиіс? деген мақсат айқын. Әсіресе, талдау кезеңдерінде олар ерекше ықыласпен қатысады. Жазбаша талдау кезінде бірінің білгенін бірі толықтырып көп нәрселерге үйренеді, әрбір сөзді жаңа қырынан таниды. Мұғалім сабақтың барысын алдын ала жоспарлап оны жүйелі түрде ұйымдастыруы қажет: қандай іс-әрекеттер арқылы, оқушының қай қабілетін қалай дамыту керек? Жоспарлау –«Сатылай кешенді талдау» технологиясында әр сабақтың жауапты кезеңі. Баланың білімді өз бетімен ізденуі арқылы сөздік қоры, тіл байлығы, танымдық қабілеті, логикалық ойлауы артады. Өз ойларын, пікірлерін еркін білдіреді. Пәндерді оқыту барысында оқушылардың материалды жылдам, орта, төменгі деңгейде қабылдауына қарай тапсырманы он деңгейге икемдеп, барлық баланың дамуы үшін қолайлы жағдай туғызылады. Әр деңгейдің өзінің алдына қойған мақсаттары бар:

Бірінші деңгейде жазылым башылыққа алынады. Бұл деңгейде мұғалімнің қызметі бірінші орында болады. Яғни, мұғалім жазылым әрекеті арқылы тірек сызбаларды басшылыққа алып, теориялық материалдың алғашқы нұсқасын толық жазып оқушылардың саналы түрде меңгеруіне ықпал етеді. Онда білім алушылар біріншіден, сауатты жазып, оқып, айтуға дағдыланады; екіншіден, материалды жүйелі түрде түсініп, ғылыми тілде баяндауға машықтанады.

Екінші деңгейде тыңдалымға ерекше мән беріледі. Екінші деңгейден бастап оқушының іс-әрекетіне басымдық беріледі. Мұғалім бағыттаушы, көмекші қызметін атқарады. «Тыңдалымға қатысты жұмыстардың бәрі бақылауға алынғаны дұрыс». (Ғалымның пікірі) Себебі, қазіргі балаларда алаңдаушылық басым, ойлары шашыраңқы, зейіндері тұрақсыз, бұл технология зейінді тұрақтандыруға көп көмектеседі. Оқушыларда сыныптастарының жауаптарын мұқият тыңдау, ондағы жіберілген қателіктерін дер кезінде аңғару, оны сауатты түрде түзету сияқты іс-әрекеттерге машықтанады. «Сатылай кешенді талдау» технологиясында әр пәннің тірек сызбалары бойынша жүйелі, сауатты, ғылыми тілде баяндау

талап етіледі. Тәжірибеге енгізу кезеңінде жат жазу сабақтарыда осы деңгейдің нәтижесі ерекше байқалды.

Үшінші деңгей. Бұл деңгейдегі көзделген мақсат – оқушылардың ұқсас ұғымдарды жинақтау, айырмашылықтарын ажырата білу, жекеден жалпыға көшу әрекетін жүзеге асыра алу, ой ұшқырлығына баулу, танымдық дүниесінің баюына жол сілтеу. Осы деңгейде меңгерген дағдылары оқушыларға сөзсаяндық талдау барысында оң нәтижелерін беретіні байқалды.

Төртінші деңгейдегі мақсат – оқушылардың алдыңғы игерген білім, білік, дағдыларын жинақтаумен қатар шартты белгілермен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдерін сауатты меңгеру диалогтық тура және кері талдау барысында іскерлік дағдысы қалыптастыру.

Бесінші деңгейде оқушылар талдау арқылы аңғарымпаздыққа, мұқият тыңдауға, ойын әрі жалғасытырып кетуге машықтанады. Талдау үлгілері көбінесе ауызша орындалады, мұндағы іс-әрекет көбінесе ойын түрінде жүргізіледі.

Алтыншы деңгей. Жат жазу. Мақсат: Оқушылардың сатылай кешенді талдау арқылы меңгерген білімдерін жатқа жаздыру. Сол арқылы әр оқушының теориялық материалды қаншалықты тиянақты меңгергендігін анықтау, орфографиялық, пунктуациялық сауаттылық деңгейінің қаншалықты артқандығына көз жеткізу.

Жетінші деңгей. Уақытқа талдау. Уақытқа талдаудың басты қағидалары – әр сөйлемді, сөзді, дыбысты сауатты талдау, анық, айқын айтуға дағдыландыру. Егер алдыңғы деңгейлерде жұмыс тиянақты, ширақ, жігерлі жүргізілетін болса, бұл деңгейдегі талдау өз нәтижесін береді. Тез, әрі қатесіз талдап үйренген бала уақытқа талдау кезеңін қызыға орындайды. Уақыт мерзімінен шығу мұғаліммен талдауды жүйелі, үздіксіз жүргізіп отыруды талап етеді.

Сегізінші деңгей. Компьютерлік талдау. Бүгінгі таңдағы мектеп оқушылары білімді нақты, қысқа, компьютермен алуды мақсат етеді. Сондықтан мұғалімдерге өмірдің ағымынан қалмай сабағын компьютермен оқытуды жолға қоюы тиіс. «ОСКО» технологиясымен білім алған әр оқушының компьютермен жұмыс жасау машықтығы қалыптасады. Компьютерді мақсатты түрде нағыз оқу құралына айналдырады. Мүмкіндігіне қарай екінші деңгейден бастап компьютерлік талдауды енгізе беруге болады. Бұл білім алушылардың ақпараттық құралдармен сауатты әрі жұмыс жасау машығын қалыптастырады.

Тоғызыншы деңгей. Тест. Тест – оқушылардың білімін бақылау мен бағалаудың тиімді әдісі. Тест жұмысын ұйымдастыруда дидактикалық шарттар дұрыс орындалып отыру керек. Тестің түрлері көп, оны біздің технологиямыздың талаптарына сәйкес келетін түрін мұғалім өзі таңдайды.

Оныншы деңгей. Шығармашылық – бұл адамның өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі керек. Шығармашылық

– адам бойындағы қабілеттерін дамытып, адамның рухани күшін нығайтып, өзін-өзі дамытуына көмектеседі.

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясының негізгі әдістерінің бірі ойын әдісі. Баланың даму үрдісінде ойын әрекетінің тәрбиелік маңызы зор. Ойын әрекетінде баланың денесі мен ақыл-ойы дамып, қоршаған ортаны тани біледі. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясын тәжірибемде қолдану барысында жиі пайдаланатын ойынның түрлеріне тоқталып өтейін:

1. «Телефон» ойыны арқылы оқушыларды әр пәннің теориялық материалдарын сауатты баяндаумен қатар сөз мәдениетіне баулу, іскерлік қатынас орнатудың алғышарттары жүзеге асады.
2. «Арқан тартыспақ» (ұлттық ойын). Үнтаспадан ырғақты күй ойналады. «Білекті бірді, білімді мыңды жығады» деген мақалдың мән-мағынасы ашылады. Мұнда оқушылар алты-алтыдан 2 топ шығып , екі түрлі сөз алып, талдаудың белгілі бір түрі бойынша бірінші сатыдан бастап, екі топ кезек-кезек талдауды баяндайды. Қай топтың мүшесі талдау барысында қате жіберіп алса, сол оқушы ойыннан шығып отырады. Нәтижесінде қай топтың баласының саны азайып қалса, сол топ жеңілген болып есептеледі. Бұл арқылы білім алушылардың ұлттық ойындарды жаңғыртумен қатар ұжымда түсіністікпен, сыйластықпен жұмыс жасау, жолдастарының жауабындағы жіберілген қателіктерді түзеу арқылы сыни көзқарастары қалыптасады.
3. «Орамал тастамақ» (қазақ халқының ұлттық ойыны) ойынында бірнеше бала ортаға шеңбер жасап отырады. Орамалдың ұшына жеке-жеке сөздер байланып, тапсырмалары көрсетіледі де, үнтаспадағы жылдам орындалатын әуен тоқтаған сәтте қолында орамал қалған оқушы орамалдағы байланған тапсырманы ауызша орындайды. Егер талдауды дұрыс жүргізе алмаса, ойыннан шығып қалады. Ойындағы көзделген мақсат білім алушының кез келген жағдайда іс жүзінде көрсете алу құзыреттілігі қалыптасады. Осы арқылы тұлғаның өз біліміне деген сенімділігі, оны сауатты баяндау жауапкершілігі артады.
4. «Жалғастыр» ойынын бірнеше бала ойнайды. Талдаудың бірінші сатысын бір бала айтады, екінші бала келесі сатыны жалғастырып кетуге дайын болуы керек. Егер бірден жалғастырып кете алмаса ойыннан шығарылады. Осы ойын арқылы оқушының байқампаздығы, ой шапшаңдығы, тыңдау қабілеті артады.
5. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының негізгі құралы – тірек сызба. Бұл сызбада бірнеше сатыдан тұратын алгоритм беріледі. Сол алгоритм арқылы «Сатылай кешенді оқыту» технологиясында мұғалімнің әр оқушымен жеке-жеке жұмыс жүргізуіне мүмкіндік туады, себебі мұғалім алғаш талдаудың үлгісін бірінші деңгей бойынша толық жазып береді (талдау үлгісін өзгертуге болмайды). Мұғалім ұсынған осы алгоритмді оқушылар басшылыққа алып, берілген сөйлемді, сөздерді жеке-жеке сабақ үстінде де, үй жұмысын орындау барысында да өз бетінше талдауға машықтанады.

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясының қазіргі заманға лайықты тиімді оқу құралының бірі – компьютер. Тірек сызба арнайы компьютерлерге алдын ала жазылып қойылады. Оқушылар өздеріне берілген дыбыс, сөз, сөйлемдерді, тіл білімінің салалары бойынша талдау үшін көрсетілген сызбаны басшылыққа алып, талдау жұмысын компьютерде еркін жүргізе алады.

Сатылай кешенді оқытуда баланың ізденушілік, зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады. Ол үшін бала өзінің бұған дейінгі білетін амалдарының, тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезетіндей жағдайға түсуі керек. Содан барып, оның білім алуға деген ынта-ықыласы артады, өз бетінше білім алуға әрекеттенеді. Кез келген оқушы шығармашылық әрекеттер орындау арқылы өзінің мүмкіндіктерін дамытады.

Мұғалім сабақ үдерісінде шығармашылық әрекет пен оқу әрекетінің ара-жігін ажырату керек. Оқу әрекеті – баланың жалпы қабілетін дамытса, шығармашылық әрекет – нақты жағдай шешу барысында нәтижеге жеткізетін қабілеттерін дамытады.

Егер ұстаз оқушы құлшынысын ұдайы дамытып, әрбір өтетін сабағын жаңаша ұйымдастырып, оқытудың озық әдіс-тәсілдерін қолдана білсе, бастауыш сынып оқушыларының кез келгені шығармашылық тапсырмалар шешуді табыспен орындай алады.

Ол үшін төмендегі шарттар орындалуы тиіс: Біріншіден, баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту ісін ерте бастан қолға алу. Екіншіден, баланың жүйелі, тұрақты ұйымдастырылған шығармашылық әрекеттер жағдайында болуы. Үшіншіден, шығармашылық жұмыстардың баланың ойлау мүмкіндігінің ең жоғарғы деңгейіне жетуі, осындай тынымсыз ой қызметі ғана бала дамуында үлкен нәтиже береді. Төртіншіден, бала әрекеттердің әртүрімен айналысуға және оны таңдауына деген еркіндігінің болуы. Бесіншіден, балаға өз күшімен, өз ойымен қиындықты жеңе отырып «жаңалық» «іздену», « шығару», «ойлап табу» ашуға жағдай жасау.

Оқушыны шығармашылыққа баулу оның бойындағы талант көзін ашу, ол үшін мұғалім проблемалық, іздену, зерттеу әдістерін пайдаланғаны жөн. Оқушы шығармашылығын дамытуда төмендегідей шығармашылық тапсырмалар ұсынамыз (сабақтың үлгі жоспарларында баяндалған):

- | сюжетті сурет бойынша әңгіме жазу;
- | жыл мезгілдерін, табиғат көріністерін көркем тілмен суреттеу;
- | нақыл сөздердің мәнін ашу;
- | мақал-мәтелдер негізінде әңгіме жазу;
- | өз сыныптастарының (т.б) портретін суреттеу;
- | өлең құрастыру, ойдан ертегі, әңгіме құрастыру
- | еркін тақырыптарға шығарма,ойтолғау, эссе жазу;
- | ұлы адамдар өміріне байланысты сұрақтар беріп, пікір айту;
- | ақын-жазушылар шығармалары бойынша пікір алмасу;
- | өлеңді қарасөзге айналдырып мәтін құрау;
- | ақпарат құралдарын пайдалана отырып, реферат, баяндама жазу;

- } тақырыпқа сай диалог, монолог жаздыру;
- } оқиғаға қатысты өз ойларын айту;
- } автордың көзқарасы туралы өз ойын әдеби тілде баяндай білу, т.б

Бүгінде философтар мен педагог-ғалымдар білім беру саласында педагогикалық технологияларын енгізумен ғана шектелмей, білім берудегі дүниетанымдық ұстанымдарды қайта қарау, рухани-адамгершілік құндылықтарға бетбұрыс жасау қажеттігін дәлелдеуде. Сондықтан да оқу үрдісіне ұлттық инновацияны (Сатылай кешенді оқыту) енгізудің маңызы зор. Себебі, бұл технология білімнің нәрін береді. Қазіргі таңда бұл технологияға сұраныс та, қызығушылық та күннен-күнге артып келеді.

Осы технологияны тәжірибеме енгізген 2 жыл уақытта оқушыларымызда даму, өсу байқалады. Оны ата-аналарымның берген бағасынан және пікірінен байқауға болады. Білім алушыларымыз осы технология бойынша өткізілген сыныпшілік, мектепаралық, қалалық, республикалық командалық олимпиадаларға қатысып, жүлделі орындар алуы Н.А.Оразахынованың «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының тиімділігінің дәлелі.

Сабақ жоспарлары

1-2 -сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Сөйлемді синтаксистік талдау (1-сатысы)

Сабақтың мақсаты:

- а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге тәрбиелеу.
- ә) Білімділік: Сөйлем, оған қойылатын тыныс белгілерді сөйлемді сатылап талдату арқылы меңгерулеріне мүмкіндік жасау.
- б) Дамытушылық: Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқару арқылы есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерінің қалыптасуына жағдай жасау.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Жаңа материалды меңгеру.

Оқыту формалары: жеке, жұптық, топтық, ұжымдық.

Көрнекілігі: Сызба, көңіл-күйді бейнелеген суреттер.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта.

Сабақтың кезендері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Біз, біз біргеміз,

Сөгілмесін іргеміз.

Сапалы білім басты мақсат,

Ұмтыламыз бірге біз!

Суреттер бойынша үш топқа бөлінеді. (Нүкте, леп белгісі, сұрау белгісі).

II. Жаңа сабаққа бағыттау.

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың үйге берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс.

Кішіпейілділік, белгісі, кісілік сөздерін қатыстырып қанатты сөздер, мақал-мәтелдер құрастыру.

Мысалы: Кішіпейілділік – кісілік белгісі.

Сөз бен сөйлемнің ара-жігін ажыратуға жағдай жасау.

а) **Сөйлемге айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.**

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу.

III. Жаңа тақырыпты өзбеттерінше меңгеруге жағдай жасау.

Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. **Мақсаты:** дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Тапсырма. Екі бағанды салыстырып оқиды.

Сары, алтын, түбі, сабыр.

Сабыр түбі – сары алтын.

Ақыл, серігі, сабыр.

Сабыр – ақыл серігі.

Ереже шығару: Сөйлем аяқталған ойды білдіреді. Сөйлемнен соң не нүкте (.), не сұрау белгісі (?), не леп белгісі (!) қойылады.

Топтық тапсырма: Көңіл-күйді бейнелеген суреттерді тарату. Сурет бойынша сөйлем құрайды.

а) **Сөйлемге айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша ойтолғау. 2 мин 2ұпай.**

б) **Талдаудың бірінші сатысы. Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасау.**

I. Синтаксистік талдау: (Жазылым, айтылым және тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асады. Үйретуші жазады, айтады; үйренуші жазады, тыңдайды, айтады.) 5 мин 2 ұпай.

Сабыр – ақыл серігі. (Мақал)

1.1. Сөйлемде екі тыныс белгісі бар. Олар: нүкте және сызықша.

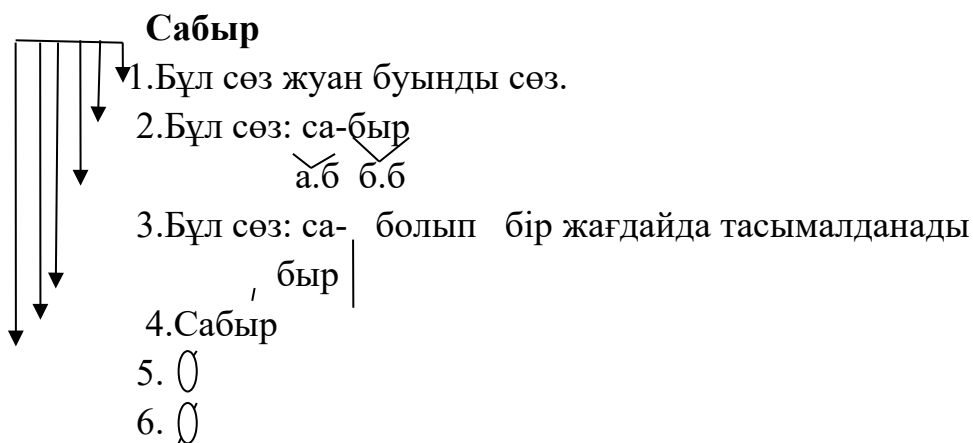
а) Нүктенің қойылу себебі ойды аяқтап, сөйлемді тиянақтап тұр.

ә) Сызықшаның қойылу себебі – бастауышымыз атау тұлғалы зат есімнен, баяндауышымыз (-і) есім тәуелдік тұлғалы зат есімнен болғандықтан бастауыштан кейін сызықша қойылып тұр

IV. Дәптермен жұмыс. Сс әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

1-татапсырма. Сабыр сөзіне сөзсазындық қысқаша жазылым бойынша талдап жазады. Жеке орындайды. (Жазылым, айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады).

Үлгі:

Түсініп оқып, көкейіңізге тоқыңыз

Кішіпейілділік – кішілік белгісі.

Кішіпейіл адам адамгершілігі мол, мейірбан болады. Кісіге қарасуға, қол ұшын беріп, жәрдемдесуге әзір тұрады. Кішіпейілділік жай нәрсе емес, ол – мінез, әлеуметтік мәртебе, көп қошемет тұтатын асыл қасиет болып табылады. Сол үшін да халық: «Кішіпейілділік – кішілік емес, кішілік», - деп, оның мәнін өте дұрыс айтып жеткізген.

Сіз кішіпейілділік дегенді қалай түсінесіз?

Сіз өзіңізді кіші пейілмін деп ойлайсыз ба? Неге?

Мәтіннің ішінен адамгершілікке қатысты сөздерді теріп жазыңыз

V. Топпен жұмыс.

2-тапсырма. Топтық тапсырма. Сол сөздерді қатыстырып сөйлем құраңыздар. 1-топ бірінші сөйлемге синтаксистік талдау жасайды. 2-топ екінші сөйлемге, 3-топ үшінші сөйлемге синтаксистік талдау жасайды. Жазылым, айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады. Топтар бірін-бірі бағалайды. 3 мин. Зұпай.

VI. Сергіту сәті. Слайд көрсетілімі арқылы қимылдарды жасайды.

3-тапсырма. Жеке орындау.

Әр қатардағы артық сөзді сызыңыз.

- Наурыз, сәуір, сабыр, мамыр.

- Әдемі, көркем, сұлу, кішіпейіл.

- Батырлық, батылдық, әдепті, өжеттілік.

Кез келген артық сөзді қатыстырып бір сөйлем құрайды.

Синтаксистік талдау: (Талдаудың бірінші сатысын толық жазады. Жазылым, айтылым және тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады).

4-тапсырма. Ауызша орындалады. «Телефон» ойыны (диалог)

«Әдепті» сөзіндегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру. (Айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асады).

VII. Шығармашылық жұмыс.

Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ізденеді, ойтолғайды.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. Экрандағы суреттерді қатыстырып сөйлем құрау.
2. Сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (Айтылым, тыңдалым әрекеттері арқылы). 4ұпай

VIII. Рефлексия.

1. Сабақ сізге ұнады ма?
2. Не үйрендіңіз?
3. Не қиын болды? неге?
4. Берген бағаңыз? ...

IX. Бағалау. Өзін-өзі бағалау.

Бағалау критерийлері:

1. Тірек тапсырмасын орындауы;
2. Жаңа тақырыпты меңгеруі;
3. Топтық белсенділігі;
4. Жеке тапсырмаларды орындауы;
5. Ойын еркін жеткізуі.

X. Үй тапсырмасы.

1. Адамгершілік қасиеттерге байланысты ойтолғау жазу.
2. Кез келген сөзге сөзсаяндық талдау.
3. Кез келген сөйлемге синтаксистік талдау жасау.

3-4-сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Хабарлы сөйлемнің тәсілдері мен формалары

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге тәрбиелеу.

ә) Білімділік: Хабарлай, баяндай, суреттей айтылатын сөйлемдерді өздігінен меңгеруге жағдай жасау.

б) Дамытушылық: Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың түрі: Аралас сабақ

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Кесте, сызба, табиғат көріністерінің суреттері.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Әрбір адам: туысым, досым, жұрағат,

Әрбір сабақ: үйрену, ұғу, ұлағат.

Әрбір ісім: тірлік, тірек, адамдық,

Әрбір сөзім: шындық, бірлік, адалдық.

II. Үй тапсырмасын сұрау, тексеру.

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. Мақсаты: жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. Тірек тапсырма: Білім алушылардың үйге берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс.

Ұлағатты сөздер – ұрпаққа аманат. (Мақал).

а) Сөйлемге айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау. Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу.

ә) Талдаудың бірінші сатысы. Айтылым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау. Сөйлемде екі тыныс белгі бар. Олар: нүкте және сызықша. Нүктенің қойылу себебі ойды аяқтап, сөйлемді тиянақтап тұр. Сызықшаның қойылу себебі бастауышымыз да баяндауышымыз да атау тұлғалы зат есімнен болғандықтан, бастауыштан кейін сызықша қойылып тұр.

III. Жаңа сабақ

Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. Мақсаты: дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

1-тапсырма. Ата өнері – балаға мұра. (Мақал).

а) Сөйлемге айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша ойтолғау.

б) Талдаудың екінші сатысы. Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасау.

I. Синтаксистік талдау: **Ұжымдық жұмыс.** (үйретуші жазады, үйренуші жазады, тыңдайды, айтады.)

← **Ата өнері – балаға мұра.**

1.1. Екі тыныс белгі бар. Олар: нүкте (.) және сызықша (-)...

1.2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – **хабарлы сөйлем.** Себебі, ой баяндай жеткізіліп тұр. **Хабарлы сөйлем дегеніміз** – айтылу мақсаты хабарлау, суреттеу, баяндауды білдіретін сөйлемнің түрі. Хабарлы сөйлем интонациялық жағынан көтеріңкі басталып, бәсеңдеп бітеді. Сөйлем соңында жазуда нүкте қойылады.

IV. Дәптермен жұмыс.

2-тапсырма. Көркем жазу. Хх әрпі мен дыбысын жазу. Халық даналығы – өшпес мұра. Мақалды жазып, ойтолғау және айтылым бойынша синтаксистік талдау жасау.

3-тапсырма. Кестемен жұмыс. «Адасқан сөздер» ойыны. Ұжымдық жұмыс.

тәлім көргеннен ал тәрбие	
сынбайды ағаш жерден ұстаған	
ұстазы кітап - көптің	

4-тапсырма. Суретпен жұмыс. Интерактивті тақтадан табиғат көрінісінің суреті көрсетіледі. Оқушылар мәтін құрастырып, мәтінге ат қояды. **Тыңдалым әрекеті бойынша** құрастырылған мәтінді оқып, талдайды. Сөйлемнің қай түрі екендігі сұралады. (Синтаксистік талдаудың екі сатысы бойынша бір сөйлемді айтылым, тыңдалым әрекеттері бойынша талдайды)

VI. Бекіту.

Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады.

Шығармашылық тапсырма. Сызбамен жұмыс. Топтық жұмыс.
(Айтылым, тыңдалым әрекеттері арқылы).

		.
--	--	---

			.
--	--	--	---

				.
--	--	--	--	---

Сұрақ-жауап.

- Бүгінгі сабақ ұнады ма? Неге?
- Нені үйрендіңіз?
- Қай тапсырмада қиындық туды? Неге?
- Осы тақырып бойынша ойыңыз.

VII. Бағалау. Әр оқушы өзін-өзі бағалайды.

«5» - 10-13 балл «4» - 6-9 балл «3» - 1-5 балл

VIII. Үйге тапсырма

5-6-сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Сұраулы сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге жетелеу .

ә) Білімділік: Сұраулы сөйлем туралы білім алу.

б) Дамытушылық: Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: аралас сабақ

Оқыту формалары: жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Сызба, суреттер

Пәнаралық байланыс: Әдебиеттік оқу, дүниетану.

Техникалық құралдар: интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Өзім екен гүлдерім,
Мен сендермен біргемін.
Сән беріп тұр аулама,
Қызыл-жасыл түрлерің.

Бүгінгі күніміз сәтті өтсін!

Суреттер бойынша төрт топқа бөлінеді.

II. Үй тапсырмасын сұрау.

Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың үйге берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс.

Мысалы: Сәлем – сөздің анасы.

а) Сөйлемге айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған мақал-мәтел, нақыл сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу.

«Жалғастыр» ойыны арқылы **жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасау.**

Үлгі:

Сәлем – сөздің анасы.

- 1.1. Екі тыныс белгі бар. Олар: нүкте (.) және сызықша (-). Нүктенің қойылу себебі, Сызықшаның қойылу себебі,
- 1.2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – **хабарлы сөйлем**. Себебі, ой баяндай жеткізіліп тұр. **Хабарлы сөйлем дегеніміз** – айтылу мақсаты хабарлау, суреттеу, баяндауды білдіретін сөйлемнің түрі. Хабарлы сөйлем интонациялық жағынан көтеріңкі басталып, бәсеңдеп бітеді. Сөйлем соңында жазуда нүкте қойылады.

III. Жаңа білімді меңгеру.

Мақсаты: дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Қосымша әдебиетпен жұмыс.

Мәтінді түсініп оқып, көкейіңізде сақтаңыз.

СӘЛЕМ – СӨЗДІҢ БАСЫ

Сәлемдесуден кейін хал-ахуал сұрасу да әдепке, көргенділік, естілікке жатады. Мұнда да әр халықта әр басқа қалыптасқан жора-салттар бар. Мысалы, орыстар: «Денсаулығың қалай?» – дейтін болса, ертедегі мысырлықтар: «Қалай, сіз терлейсіз бе?» – дейтін болған. Гректер «қуаныңыз» сөзін айтса, қытайлықтар: «Бүгін тамақтандыңыз ба? Қарныңыз тоқ па?» – деп сұрайды екен. Орта Азия халықтарында сол жақ кеудесін оң қолымен басып, кеудесін иіп сәлемдесу қалыптасқан да, одан кейін хал-жағдай сұрасатын болған. Бізде болса: «Бала-шаға, үй іші аман ба? Денсаулығыңыз жақсы ма? Мал-жаныңыз сау ма?» – деп бастап, біраз жерге дейін апаратыны белгілі.

Міне, мұның бәрі әр елдің тұрмыс-тіршілік ерекшеліктеріне, өмір сүру жағдайлары мен салт-ғұрыптарына байланысты сәлемдесу әдептерінің де өзгешеліктері болатынын көрсетеді.

Тапсырма:

1. Мәтінде не туралы айтылған?

2. Әр халықтың сәлемдесу әдебі әртүрлі болу себептері қандай?

3. Жауап алу мақсатында айтылған сөйлемдерді атаңыз.

а) Мәтін мазмұнына байланысты айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша ойтолғау.

б) Талдаудың үш сатысы. Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (Үйретуші жазады, айтады, үйренуші де жазады, айтады, тыңдайды).

I. Синтаксистік талдау:

Үлгі:

Денсаулығыңыз жақсы ма?

1.1. Сөйлемде бір тыныс белгісі бар. Ол – сұрау белгісі (?).

Сұрау белгісінің қойылу себебі жауап алу мақсатында **ма** шылауының қолданылуы арқылы сұрай айтылып тұр.

1.2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – **сұраулы сөйлем**. Себебі, сөйлем сұрау мағынасында айтылып тұр.

1.3. Құрылысына қарай – жай сөйлем. Себебі, бірнеше сөзден құралып келіп, тиянақты бір ғана ойды білдіріп тұр.

IV. Дәптермен жұмыс.

Көркем жазу. Сс әрпін көркем жазу.

V. Жаңа материал бойынша алған білімдерін зерделеу.

1-тапсырма. Екі бағандағы сөйлемдерді салыстырып оқыңыз. Айырмашылығын дәлелдеп, түсіндіріңіз. Жеке орындайды.

Бүгін ауылға **барма**.

Әдепсіздік **жасама**.

Үйге жүгіріп **кірме**.

Сіз киноға барасыз **ба?**

Ағам ауылға **кетіп пе?**

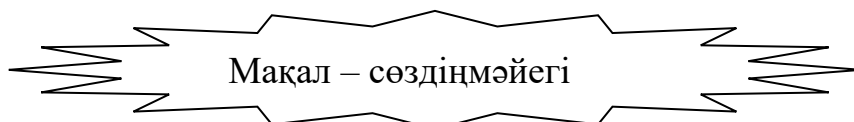
Бүгін сабаққа дайынсың **ба?**

Кез келген сөйлемді алып, синтаксистік талдаудың бірінші сатысын толық жазылым бойынша талдап жазыңыз.

2-тапсырма. Топтық тапсырма «Кім жүйрік?» Шарты: Қима қағаздарға сөздер жазылған, сол сөздерді қатыстырып, екі топ хабарлы сөйлем, ал екі топ сұраулы сөйлем құрайды. Сол сөйлемдерге синтаксистік талдау жасайды. (Жазылым, айтылым және тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асады). Топтық бағалау.

Мысалы: (Ассалаумағалайкүм, көп жаса, сәлемі түзу, рұқсат, жылы шырай парыз, т.б)

3-тапсырма. Жұптық жұмыс.

Мақалдарды жалғастырып жазыңыз.

Сәлем түзелмей,

... .. .

Сәлем беру де парыз,

... .. .

Әдепті елдің баласы,

... .. .

Адам сөйлескенше,

Жылқы

Жұптық жұмыс. Мақалдың мағынасын ашып, мақалдың ішіндегі кез келген сөздегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме береді. (үйренуші-үйренуші, диалог). «Телефон» ойынын ойнайды.

VI. Сергіту сәті.

VII. Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жұптық жұмыс.

1. Сызба бойынша диалог құру. 2 мин.

-

			?
--	--	--	---

-

--	--	--	--

-

				?
--	--	--	--	---

-

--	--	--	--

2. Сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (Айтылым, тыңдалым әрекеттері арқылы). 3 мин. 4 ұпай

VIII. Рефлексия: 2 мин.

1. Сабақ сізге ұнады ма?
2. Не үйрендіңіз?
3. Не қиын болды? неге?
4. Берген бағаңыз?

IX. Бағалау. Өзін-өзі бағалау. 1 мин.

Бағалау критерийлері:

1. Тірек тапсырмасын орындауы;
2. Жаңа тақырыпты меңгеруі;
3. Топтық белсенділігі;
4. Жеке тапсырмаларды орындауы;
5. Ойын еркін жеткізуі.

Бағалау 13 балдық жүйе арқылы бағаланады.

«5» - 10-13

«4» - 6-9

«3» - 1-5

Х. Үй тапсырмасы.

4-тапсырма. Әңгіме құрау.

1. Кез келген сөзге сөзсазындық талдау;
2. Кез келген сөзге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру;
3. Кез келген сөйлемге синтаксистік талдау жасау.
 - Бір тапсырманы орындаған оқушы -3;
 - Екі тапсырманы орындаған оқушы -4;
 - Тапсырманы толық орындаған оқушы -5 баға алады.

7-8-сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Лепті сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау

Сабақтың мақсаты:

- а) **Тәрбиелік:** Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай білуді бойларына сіңіру.
- ә) **Білімділік:** Лепті сөйлем туралы білім алу.
- б) **Дамытушылық:** Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Аралас сабақ.

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық.

Көрнекілігі: Сызба, кесте.

Пәнаралық байланыс: Әдебиеттік оқу, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Суреттер бойынша үш топқа бөлінеді: нүкте, леп белгісі, сұрау белгісі.

II. Үй тапсырмасын сұрау.

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың үйге берілген

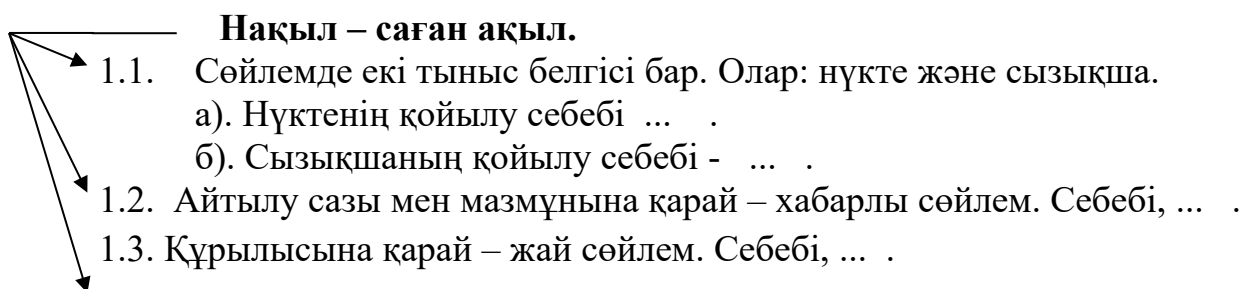
жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс. Мысалы: **Нақыл – саған ақыл.**

а) Сөйлемге айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.

Ата-бабаларымыздан ұрпақтап-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу, нақыл сөздердің мәнін түсінуге жетелеу.

б) Талдаудың үш сатысы. **Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (Ойындар арқылы жүзеге асыруға болады).**

Үлгі:

III. Жаңа материалды өз беттерінше меңгерулеріне жағдай жасау

Мәтінді түсініп оқып, көкейіңізге тоқыңыз.

Жақсы сөз жан жадыратады

Адамға керегі алдымен жылы сөз. Жылы сөз адамның көңілін көтеріп, қуантады.

Сөз – адам үшін тәрбие құралы, білім – білік, мәдениет, өнер бастауы, қорланып келе жатқан ақыл-ой жәдігері, әсемдік қазынасы. Қалай да сөздің адамға жағымды немесе жағымсыз әсері орасан зор екені даусыз. Біздің халқымыздың: «Жылы-жылы сөйлесең, жылан інінен шығады», – деген тамаша мақал жылы да жағымды сөйлеудің қаншалық керемет күшке ие екендігін аңғартады.

Тапсырма:

1. «Жылы-жылы сөйлесең, жылан інінен шығады», – дегенді қалай түсінесіз?
2. Жылы сөздерді атаңыз.
3. Адамның көңіл-күйін білдіретін суреттерді пайдаланып, сөйлемдер құрау.

Мысалы: Алақай, ауылдан атам келді!

Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. **Мақсаты:** дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Тапсырмалар.

1-тапсырма.

Сурет бойынша әңгіме құрастырыңыз. Құрастырылған мәтінде сөйлемнің қандай түрлері бар?

Тірек сөздер: Алақай, келді, тамаша, қаладан, досым.

I. Синтаксистік талдау: **Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (Үйретуші жазады, айтады; үйренуші жазады, тыңдайды және айтады. Ұжымдық жұмыс).**

Мысалы:

Үлгі:

Алақай, қаладан досым келді!

1.1. Сөйлемде екі тыныс белгісі бар. Олар: үтір және леп белгісі.

а) Үтірдің қойылу себебі, ...

ә) Леп белгісінің қойылу себебі – ...

1.2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – **лепті сөйлем.**

Себебі, адамның көңіл күйін, сезімін білдіріп тұр.

1.3. Құрылысына қарай – жай сөйлем. Себебі,

IV. Дәптермен жұмыс. Лл әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

2-тапсырма. Өлеңді мәнерлеп оқып, лепті сөйлемдерді көшіріп жазу.

Итжейде

«Қой бөпешім, бұлқынба», –

Көндірді әжем ырқына.

Әйбәт жейде кигізді,

Тігісі тек сыртында.

Ғұмыр тілеп,

Жол тілеп,

Айтуда жұрт оң тілек:

«Жасың ұзақ болсын!..» – деп,

«Итжейдең тез тозсын!..» – деп...

Істі көріп бүгінгі,

Қабағым сәл түйілді:

Итжейде деп неліктен,

Атады екен киімді?!

Өтепберген Ақыпбекұлы

1. Ақын өлеңді қандай сезіммен жазған?

2. Жас нәрестеге не үшін ырымдап «итжейде» көйлегі кигізіледі?

3. Тағы да қазақ халқының қандай әдет-ғұрыптарын білесіздер?

4. Жан жадыратар қандай жақсы тілектерді білесіздер?

V. Алған білімдерін зерделеу.

3-тапсырма. Топтық тапсырма.

Жан жадыратар жақсы сөздерді топтап жазады.

1-топ: Сол сөздерді қатыстырып лепті сөйлем құрайды.

2-топ: Сұраулы сөйлем құрастырып жазады.

3-топ: Хабарлы сөйлем құрап жазады.

Құрап жазған сөйлемдеріне синтаксистік талдау жасайды. (Жазылым, айтылым және тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады). «Тірек сызба» ойыны арқылы баяндауға болады. Шарты: Топ мүшелері біріне-бірі тірек болып тұрады. Талдаудың келген жерінен жалғастырып айтады. Топтар бірін-бірі бағалайды. Мақсат: Бірін-бірі тыңдауға, қателіктерді түзетіп, нақты әділ баға беруге баулу.

4-тапсырма. Жеке жұмыс. Сөйлемдердің соңына тиісті тыныс белгілерін қойып жазу. Тыныс белгісіне сай дауыс ырғағымен оқу.

1. Абылай хат жазды

2. Алтынай қоянға неше сәбіз берді

3. Айнала қандай тамаша

Өз таңдауы бойынша сөйлемге синтаксистік талдау жасайды. (Талдаудың үш сатысын жазады).

VI. Сергіту сәті. Слайд көрсетілімі арқылы қимылдарды жасайды.

VII. Бекіту.

Үшінші кезең: Бекіту.

Мақсаты: білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. Экрандағы суреттерді қатыстырып сөйлем құрау.

2. Сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (Айтылым, тыңдалым әрекеттері арқылы).

VIII. Рефлексия:

1. Сабақ сізге ұнады ма?

2. Не үйрендіңіз?

3. Не қиын болды? неге?

4. Берген бағаңыз? ...

IX. Бағалау. Өзін-өзі бағалау.

X. Үй тапсырмасы.

1. Жан жадыратар жылы сөздерді қатыстырып өлең немесе мақал-мәтел құрастырып келу.

2. Кез келген сөзге сөзсазындық қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеп талдау

3. Кез келген сөйлемге синтаксистік талдау жасау.

Бір тапсырманы орындаған оқушы -3;

Екі тапсырманы орындаған оқушы -4;
Тапсырманы толық орындаған оқушы -5 балл алады.

9-10-сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Шығармашылық сабақ.

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, төрт түліктің маңызын жете түсінуге баулу.

ә) Білімділік: Сөйлемді дұрыс құрастыру, тиісті тыныс белгісін қою және тиісті дауыс ырғағымен оқуға, алған білімдерін өмірде қолдана алуға жетелеу.

б) Дамытушылық: Мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Қайталау сабағы.

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық.

Көрнекілігі: Сызба.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Сабаққа біз даярмыз,
Жалқаулықты қоямыз.

Үздік оқып әрқашан,

Кілең бестік аламыз!

II. Алған білімдерін амалда орындау.

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру.

Мақсаты: алған білімдерін жүйелеу және пысықтау.

1-тапсырма

Мәтінді солдан оңға қарай оқып, сұрақтарға жауап бер.

Қайың

ңыйаҚ кіиб нитесө імедә шаға. ңынО ыратқатұб іиж
ыдалоб.ңынңыйаҚыратқарыпажрытлыж,лысаж-
паж.ыдңыйаҚпіианашыдйасаж.ынОедрімөпөкыданаладйап

1.Қайыңқандайағаш? _____

2.Қайыңнаннежасайды? _____

2-тапсырма

Өлеңді жаттап ал.

Төрт түлік төлдері

Ұмытпағайсың, ұлым,
Жылқы баласы – құлын.
Баладай баққан аталар,
Түйе баласы бота бар.
Біліп жүр, ұл мен қыз-ау,
Сиыр баласы – бұзау.
Момақан-ақ өзі,
Қой баласы – қозы.
Құлақтары шұнақ,
Ешкі баласы – лақ.

М. Әлімбаев

1.Төрт түлік малдың қандай пайдасы бар?

2.Төрт түліктің пірлерін атаңыз.

Тірек тапсырма:

Қима қағаздарға жазылған сөздерден төрт түлік туралы мақал-мәтел құрастыру.

Мысалы: Басы, малы, түгел, аманның. Басқа, не көтерер, қойдан, семіздікті?
Түлікке, бір, болғанша, бай, Төрт, сай бол, түлікке!

Сөйлем түрлерін ажыратады.

Басы аманның малы түгел. (хабарлы сөйлем)

Семіздікті қойдан басқа не көтерер? (сұраулы сөйлем)

Бір түлікке бай болғанша

Төрт түлікке сай бол! (лепті сөйлем)

а) Мақалға айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.

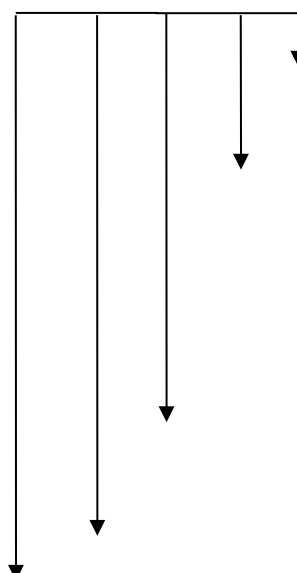
Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты, мақал-мәтелдердің мәнін жете түсініп, күнделікті өмірде қолдана алу, төрт түлікті қадір тұту.

Сөйлемге синтаксистік талдау жасайды. 1-топ: лепті сөйлемге; 2-топ: хабарлы сөйлемге; 3-топ: сұраулы сөйлемге талдау жасайды.

«Көрші» ойыны арқылы (диалог). Ауызша айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады. Топтар бірін-бірі бағалайды.

Ойынның шарты: Талдаудың әр сатысын кезектесіп, бір-біріне қол берісіп талдау жасайды.

Үлгі: **Басы аманның малы түгел.**

-
1. Сөйлемде бір тыныс белгісі бар: нүкте (.).
а) Нүктенің қойылу себебі ойды аяқтап, сөйлемді тиянақтап тұр.
 2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – **хабарлы сөйлем**. Себебі, ой баяндай жеткізіліп тұр. Хабарлы сөйлем дегеніміз – айтылу мақсаты хабарлау, суреттеу, баяндауды білдіретін сөйлемнің түрі. Хабарлы сөйлем интонациялық жағынан көтеріңкі басталып, бәсеңдеп бітеді. Сөйлем соңында жазуда нүкте қойылады.
 3. Құрылысына қарай – **жай сөйлем**. Себебі, бірнеше сөзден құралып келіп тиянақты бір ғана ойды білдіріп тұр.
 4. Жай сөйлемнің түрлері.
 5. Жай сөйлемнің түрлерін анықтау үшін сөйлемдегі сөздерді сөйлем мүшелеріне қарай талдаймыз. Ол үшін ең алдымен сөйлемнің баяндауышын табамыз. Себебі:
а) Баяндауышсыз сөйлем болмайды.
ә) Баяндауыштың орны шартты түрде тұрақты.
б) Баяндауыш арқылы бастауышты табамыз.

в)Бастауыш пен баяндауышты қатыстыра отырып, сөйлемнің тұрлаусыз мүшелерін табамыз.

Екінші кезең: Мақсаты: дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

1-Топ «Қареріді ме,суақты ма?»

2-топ «Жылжып-жылжыпжыласты»

3-топ-«Анатілің–арыңбұл!» сөйлемдерінсалмақты, көңілді, көңілсіз, қорқынышты, ашулы дауысырғағымен оқындар

III. Дәптермен жұмыс. Тт әрпін көркемдеп жазу.

1-тапсырма. Жеке жұмыс.

Берілген сөйлемдерді сұраулы сөйлемге айналдырып жазыңыз.

Халқымыз ерте заманнан мал өсірумен шұғылданған.	
Жылқы, түйе және сиырды ірі қара деп атаған.	
Қой мен ешкіні ұсақ мал деп атаған.	

2-тапсырма. Топтық тапсырма: Суреттерді тарату. Сурет бойынша 3-4 сөйлемнен тұратын шағын мәтін құрайды. Сөйлем түрлері толық болуы шарт.

1-топ: Хабарлы сөйлемді синтаксистік талдап жазады. 2-топ: Сұраулы сөйлемге синтаксистік талдап жазады. 3-топ: Лепті сөйлемге синтаксистік талдап жазады. Жат жазады.

Тілдесім әрекеті бойынша диалог (үйретуші - үйренуші) құру. «Арқан тартыс» ойыны.

Үлгі:

Табиғат қандай тамаша!

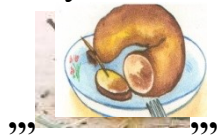
-
1. Сөйлемде неше тыныс белгісі бар?
 - Сөйлемде бір тыныс белгісі бар.
 - Ол қандай тыныс белгісі?
 - Ол леп белгісі.
 - Леп белгісінің қойылу себебі...?
 - Леп белгісінің қойылу себебі – айтушының көңіл-күйін білдіріп тұр.
 2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай қандай сөйлем?
 - Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – лепті сөйлем.
 - Неге?
 - Себебі, сөйлем қуану мағынасында айтылып тұр.
 3. Құрылысына қарай қандай сөйлем?
 - Құрылысына қарай – жай сөйлем.
 - Неге?

- Себебі, бірнеше сөзден құралып келіп, тиянақты бір ғана ойды білдіріп тұр.

Сергіту сәті. Слайд көрсетілімі арқылы қимылдарды жасайды.

3-тапсырма. Жеке жұмыс.

Ребусты шешіңіз. Шешуіндегі сөзді қатыстырып сөйлем құраңыз.

(Құлын)

IV. Бекіту.

Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. Құлын туралы мәлімет іздейді.
2. Құлын сөзіндегі дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеңіз.
3. Проблемалық сұрақ:

Егер біздің тілімізде бір ғана тыныс белгісі қызмет ететін болса, не болар еді деп ойлайсыз? Ойыңызды еркін ақ параққа түсіріңіз.

V. Рефлексия.

VI. Бағалау. Өзін-өзі бағалау.

VII. Үй тапсырмасы.

1. Төрт түліктің бірімен диалог құрып келу

11-12-сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Дауысты дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру. У дыбысының дауысты және дауыссыз болып айтылуы.

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Жаңылтпаш, шағын мәтіндердің тәрбиелік мәнін түсініп, сол арқылы салт-дәстүрлерімізді бағалауға, құндылықтарын жете түсінуге мүмкіндік туғызу.

ә) Білімділік: Дауысты дыбыстарға математикалық тәсілмен мінездеме беру арқылы олардың ұқсастықтарын, айырмашылықтарын, өзіндік ерекшеліктерін саралап, терең түсінуге мүмкіндік туғызу.

б) Дамытушылық: Алынған жаңылтпаштарды, мәтіндерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Жаңа материалды меңгеру.

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық.

Көрнекілігі: Тірек сызба, жаңылтпаш.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Бір, екі, үш

Сынып іші тып-тыныш.

Жалқаулықты тастаймыз,

Сабақты біз бастаймыз.

II. Тірек білімдерін жетілдіру.

Сұрақ-жауап әдісі. (диалог)

- Әріп дегеніміз не?

- Дыбыс дегеніміз ше?

- Дыбыстар нешеге бөлінеді?

- Дауысты және дауыссыз дыбыстардың ережесін естеріне түсіреді.

Дауысты және дауыссыз дыбыстар болып екі топқа бөлінеді.

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың алған білімдерін естеріне түсіріп, берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс. «Кім жылдам?» ойыны. Құрамында у дыбысы бар сөздерді атау.

Мысалы: Ауа, сусын, сауысқан, елу т.б (оқушылар)

III. Жаңа сабақ

Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. **Мақсаты:** дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

IV. Дәптермен жұмыс.

Уу әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

Сусын сөзін жазып, сөз құрамындағы у дыбысының дауысты дыбыс болып тұрғанын дәлелдейді. Ереже шығарады. Дауыссыздан соң және сөз басында дауыссыздан бұрын келген у дыбысы дауысты болады. У дыбысы дауысты болып тұрған сөзге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру. Оқыту формасы: ұжымдық. Жазылым бойынша тілдік материалды сатылай кешенді талдау жасау. (1-деңгей)

Мұғалім жазады, оқушы жазады. Оқушы жазғанын дауыстап айтады.

Қазақ халқында қандай сусын түрлері бар? Олар туралы не білесіздер?

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған салт-дәстүрлерді бағалауға баулу.

Мысалы: Берілгені: **Сусын** сөзінде қанша дыбыс бар. Оның нешеуі дауысты, нешеуі дауыссыз екенін бізден сұрайды.

Ол былай өрнектеледі:

Берілгені: Сусын = $\bigcirc = \frac{\square}{\triangle} = ?$;

Шешуі: Сусын сөзінде бес дыбыс бар. Оның екеуі – олар: у,ы дауысты дыбыстар. Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында ешбір кедергіге ұшырамай ауа еркін шығады. Үшеуі – олар: 2с, н дауыссыз дыбыстар. Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында түрлі кедергілерге ұшырап, ауа қысылып шығады.

Ол былай өрнектеледі:

$$5\bigcirc = \frac{2(\text{у, ы})\text{дауысты}}{3(2\text{с, н})\text{дауыссыз}}$$

\square

а) Тілдің қатысына қарай екі дауысты дыбыстың екеуі де – олар: у,ы тіл арты немесе жуан дауысты дыбыстар. Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда тілдің ұшы сәл артқа қарай тартылып, үсті сәл дөңестенеді. Сөзде тіл алды немесе жіңішке дауыстылар жоқ.

Ол былай өрнектеледі:

$$2(\text{у, ы})\text{тіл арты немесе жуан } \square \quad \square$$

$$2\square = \frac{\square \text{ } \emptyset}{\square \text{ } \emptyset} ;$$

ә) Жақтың ашылу дәрежесіне қарай екі дауысты дыбыстың екеуі-олар: у,ы қысаң дауыстылар. Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда жақ тар ашылып, ауа қысылып шығады. Сөзде ашық, жартылай ашық дауыстылар жоқ.

Ол былай өрнектеледі:

$$\text{ашық} + \text{жартылай ашық } \square \text{ } \emptyset$$

$$2\square = \frac{\square \text{ } \emptyset}{2(\text{у, ы})\text{қысаң } \square}$$

б) Ерін мен езудің қатысына қарай екі дауысты дыбыстың біреуі –ол: у еріндік дауысты. Себебі, бұл дыбысты айтқанда ерін дөңгеленіп, алға қарай сүйірленеді. Біреуі – ол: ы езулік дауысты. Себебі, бұл дыбысты айтқанда ерін жиыпылып, езу артқа қарай тартылады. Ол былай өрнектеледі:

$$1(\text{у})\text{еріндік } \square$$

$$2\square = \frac{\square}{1(\text{ы})\text{езулік } \square}$$

V. Алған білімдерін зерделеу.

Қосымша әдебиетпен жұмыс.

БИДАЙ КӨЖЕ

Бидай **көже** – қазақтың ұлттық сусындарының бір түрі. Оны күннің **ыстық** кезінде шөл басу үшін әрі тағам ретінде пайдаланады. Оның өзге сусындардан ерекшелігі, бидай көжеде В, С, Е дәрумендері бар екенін ұмытпағаныңыз жөн. Оның тіс, асқазан, қан қысымына, иммунитетті жоғарлатуға, жалпы адам денсаулығына пайдасы көп.

1-тапсырма: Топтық жұмыс.

Қарамен жазылған сөздерге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беріңіздер. (Қысқаша жазылым, айтылым іс-әрекеттері жүзеге асырылады). Топтар бірін-бірі бағалайды.

Үлгі:

Берілгені: Тағам = $\bigcirc = \frac{\square}{\triangle} = ?;$

Шешуі:

2(2а)дауысты

5о = _____;

3(т, ғ, м)дауыссыз

а) Тілдің қатысына қарай:

2(2а)тіл арты немесе жуан

2 = _____;

\emptyset

ә) Жақтың ашылу дәрежесіне қарай:

2(2а) ашық +жартылай ашық \emptyset

2 = _____ ;

қысаң \emptyset

б) Ерін мен езудің қатысына қарай:

еріндік \emptyset

2 = _____

2 (2а) езулік

2-тапсырма. Жеке жұмыс.

«Адасқан әріптер». Ойынның шарты: Балалар адасқан әріптерден мағыналы сөз жасауы тиіс.

1) қ,з,ы,м,ы,- ...

2) б,а,т,ұ,ш- ...

3) с,м,у,а,л,а- ...

4) а,р,а,й,н - ...

5) р,і,м,і,ш,к,і -... .

1.Мағыналы сөздердің жалпы атауы не деп аталады?

2.Олар туралы қандай мәліметтер білесіздер?

3. Саумал сөзіндегі у дыбысы дауысты ма, әлде дауыссыз ба?

Сергіту сәті.

3-тапсырма.

Жаңылтпашты оқып, мағынасына назар аударыңыздар. Жаңылтпашты жаңылмай айтып, дәптеріңізге жатқа жазыңыз.

Батырға қай көлік сай көлік?

Батырға сәйгүлік сай көлік.

Асты сызылған сөздердегі жуан және жіңішке дауысты дыбыстарды ажыратып, сол дыбыстарға жұптасып дыбыстық мінездеме беру.

VI. Бекіту.

Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке орындайды.

1. «Жылқы - киелі жануар» тақырыбына шағын ойтолғау жазу (мақал-мәтел, өлең құрастыруға да болады).
2. Жоғарыда жазылған кез келген сөздегі дауысты дыбыстарға математикалық тісілмен дыбыстық мінездеме беріңіз.

VII. Рефлексия.

VIII. Бағалау (Өзін-өзі бағалау).

IX. Үйге тапсырма

13-14сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру.

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, еңбексүйгіштікке, адалдыққа баулу.

ә) Білімділік: Дыбыстарға математикалық тәсілмен мінездеме беру арқылы олардың ұқсастықтарын, айырмашылықтарын, өзіндік ерекшеліктерін саралап, терең түсінуге мүмкіндік тұрғызу.

б) Дамытушылық: Алынған мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Іскерлік пен дағдыны қалыптастыру

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Тірек сызба.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта.

Сабақтың кезендері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Еңбекпенен, өрнекпенен

Өнер ойға тоқылса,
Жайнар көңіл, қайнар өмір
Ар ілімі оқылса.

Шәкәрім Қ.

II. Өткен материалдарды еске түсіру. Мақсаты: алған білімдерін іс жүзінде пайдалана алуға жағдай жасау.

Тірек тапсырма: Мысалы: Еңбек пен бақыт – егіз. (Мақал)

а) Мақалға айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу, мақал-мәтелдердің мағынасын жете ұғынуға жетелеу.

б) Талдаудың төрт сатысы. Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеті бойынша дауыссыз дыбыстарға дыбыстық мінездеме беру.

(Ойындар арқылы амалға асыруға болады).

Үлгі:

Бақыт сөзіндегі дауыссыз дыбыстарға дыбыстық мінездеме беру.

Тілдік материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдау. Топтық жұмыс. Топтық бағалау.

Б

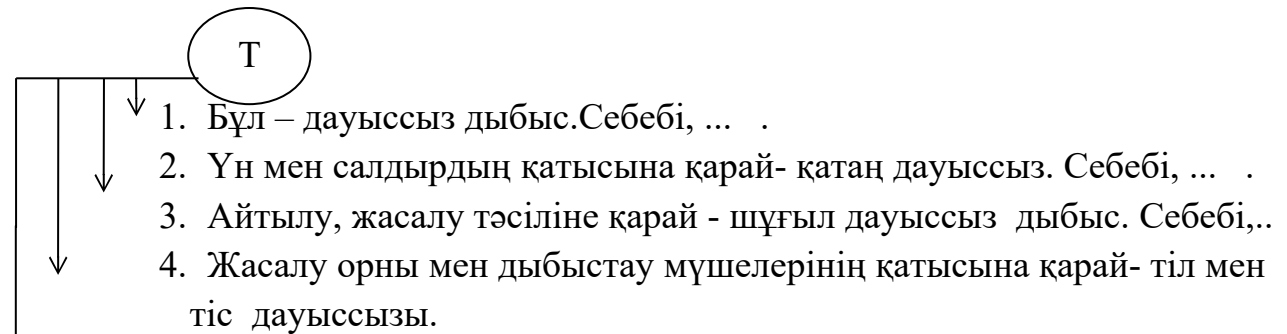
1. Бұл - дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбысты айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында түрлі кедергілерге ұшырап, ауа қысылып шығады.
2. Үн мен салдырдың қатысына қарай – ұяң дауыссыз. Себебі, бұл дыбысты айтқанда, үннен гөрі салдыр басым.
3. Айтылу, жасалу тәсіліне қарай – шұғыл дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбысты айтқанда дыбыстау мүшелері бір-біріне қатты соқтығысып, ауа кілт үзіліп, шұғыл шығады.
4. Жасалу орны мен дыбыстау мүшелерінің қатысына қарай- ерін дауыссызы.

Қ

1. Бұл – дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбысты айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында түрлі кедергілерге ұшырап, ауа қысылып шығады.
2. Үн мен салдырдың қатысына қарай- қатаң дауыссыз. Себебі, бұл дыбыстар тек салдырдан тұрады.
3. Айтылу, жасалу тәсіліне қарай - шұғыл дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбысты айтқанда дыбыстау мүшелері бір-біріне

қатты соқтығысып, ауа кілт үзіліп, шұғыл шығады.

4. Жасалу орны мен дыбыстау мүшелерінің қатысына қарай- тіл арты дауыссызы.

III. Алған білімдерін зерделеу.

Мақсаты: дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Мәтінді оқып, түсінгеніңізді өз сөзіңізбен баяндаңыз.

Еңбекпен ел көгерер

Еңбек – адамның рухани және дене күшін жұмылдыру арқылы, өзіне дейін жасалған тәжірибені пайдаланып, тиісті құрал-саймандар мен жұмыс тәсілін қолдану арқылы жүзеге асырылатын іс-қимыл әрекеті.

Даналығы түпсіз терең, тарихи тәжірибесі ұшан-теңіз халық:

Асық ойнаған - азар,

Доп ойнаған - тозар, -

деп, шамадан тыс ойын-сауықшылдық, ырду-дырдуға құмарлық адамды бұзатынын, ал оны дене және рухани бүлінуден аман алып қалатын бірден-бір құдіретті күш – еңбек екенін баяғыда-ақ білген, соны келешек қауым, кейінгі ұрпаққа өсиет еткен:

Еңбек деген байлық бар,

Ерінбеген жететін.

Ынта болса адамда,

Қиын іс жоқ ғаламда.

Бейнет,

Бейнет түбі –зейнет.

1. Мәтінде не туралы айтылған?

2. Асық ойнаған - азар,

Доп ойнаған - тозар, - дегенді қалай түсінесіздер?

3. Еңбек туралы тағы да қандай мақал-мәтелдер білесіздер?

IV. Дәптермен жұмыс.

Бб әрпі көркемдеп жазу.

Еңбек сөзін жазып, сөзге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру.

Оқыту формасы: ұжымдық. Жазылым бойынша тілдік материалды сатылай кешенді талдау жасау. (1-деңгей)

Үйретуші жазады, үйренуші жазады. Үйренуші жазғанын дауыстап айтады.

Үлгі:

Берілгені: **Еңбек** сөзінде қанша дыбыс бар. Оның нешеуі дауысты, нешеуі дауыссыз екенін бізден сұрайды.

Ол былай өрнектеледі:

Берілгені: Еңбек = $\bigcirc = \frac{\square}{\triangle} = ?;$

Шешуі: Еңбек сөзінде бес дыбыс бар. Оның екеуі – олар: 2е дауысты дыбыстар. Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында ешбір кедергіге ұшырамай ауа еркін шығады. Үшеуі – олар: ң, б, к дауыссыз дыбыстар. Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында түрлі кедергілерге ұшырап, ауа қысылып шығады.

Ол былай өрнектеледі:

$$5\bigcirc = \frac{2(2e)\text{дауысты}}{3(ң,б,к)\text{дауыссыз}} ;$$

Дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру.

а) Үн мен салдардың қатысына қарай үш дауыссыз дыбыстың біреуі- ол: к қатаң дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбыс тек салдырдан тұрады. Біреуі– ол: б ұяң дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбысты айтқанда, үннен гөрі салдыр басым. Біреуі– ол: ң үнді дауыссыз дыбыс. Себебі, бұл дыбысты айтқанда, салдырдан гөрі үн басым.

Ол былай өрнектеледі:

$$3\triangle = \frac{1(к)\text{қатаң } \triangle + 1(б)\text{ұяң } \triangle}{1(ң)\text{үнді } \triangle} ;$$

ә) Айтылу, жасалу тәсіліне қарай үш дауыссыз дыбыстың екеуі – олар: б,к шұғыл дауыссыздар.Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда дыбыстау мүшелері бір-біріне қатты соқтығысып, ауа кілт үзіліп, шұғыл шығады.

Біреуі – ол: н мұрын жолды дауыссызы. Себебі, бұл дыбысты айтқанда ауа мұрын арқылы шығады. Сөзде ызың, діріл және ауыз жолды дауыссыз дыбыстар жоқ.

Ол былай өрнектеледі:

$$3\Delta = \frac{9(\text{б,к}) \text{ шұғыл} \Delta \text{O} + \text{ызың} \Delta \text{O}}{\text{діріл} \Delta \text{O} + \text{ауыз жолды} \Delta \text{O} + 1(\text{н}) \text{ мұрын жолды} \Delta \text{O}} ;$$

б) Жасалу орны мен дыбыстау мүшелерінің қатысына қарай үш дауыссыз дыбыстың біреуі - ол: б ерін дауыссызы. Біреуі- ол: к тіл ортасы дауыссызы. Біреуі – ол: н тіл арты дауыссызы. Сөзде тіс, ерін мен тіс, тіл алды, тіл мен тіс, көмей дауыссызы жоқ.

$3\Delta = 1(\text{б})$ ерін $\Delta + 1(\text{к})$ тіл ортасы $\Delta + 1(\text{н})$ тіл арты

1-тапсырма. Жеке жұмыс. Көп нүктенің орнына п, әріптерінің тиістісін қойып жазыңыз.

То..., шала..., клу..., қалы..., шта..., кәуа..., кіта..., мекте... .

Сөз соңындағы п әрпінің б болып естілу себептерін анықтайды. П,б дыбыстарының ұқсастығы мен айырмашылығын салыстырыңыздар.

2-тапсырма. Жұптық жұмыс.

Өлеңді түсініп оқыңыздар.

Менің күн тәртібім

Қазір жасым сегізде,	Енді ертеңгі сабаққа
Көп ұйықтайтын ерке мен.	Дайындалу – борышым.
Ешкімге «тұр» дегізбей,	Тойып алып тамаққа
Қарғып тұрам, ертемен.	Отырамын сол үшін.
Мектептен соң - түскі асым,	Кеште болар, күн батып
Сосын – ойын далада.	Теледидар бар тағы.
Сосын – жұмыс, қысқасы,	Ертегісін тыңдатып,
Көмектесем мамама.	Ол да өзіне тартады.

Уақыт неткен тез еді,

Болып қалар айлы түн.

Дейді мамам:

- Сен енді

Жақсы жатып жайлы тұр!

1. Сіздің күн тәртібіңіз қандай?

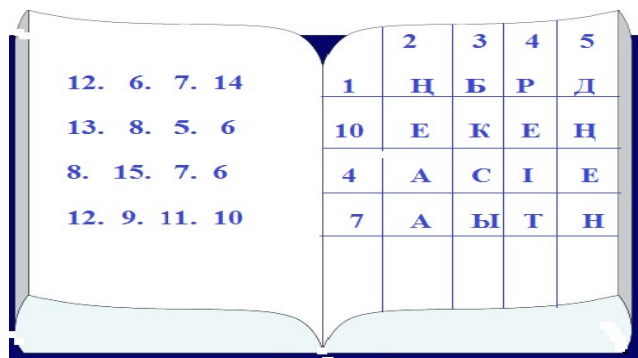
2. Осылай әр күніңізге жоспар құрасыз ба?

3.Еңбектену деген не?

4.Жұптасып бір күндік жоспар құрыңыздар.

5.Өлеңнің ішіндегі кез келген сөздегі дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беріңіздер. (Қысқаша жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады).

3-тапсырма. Топтасып орындайды. Беті ашық жатқан мына кітапта бір мақал жасырылған,соны табыңызда

Нұсқау. Бұл есепті қосу амалын қолдана отырып қана шеше аласыздар. Есептегі жасырылған мақалды табу үшін алдымен жеке әріптерді тауып алып, оларды құрастырып оқу керек.

Мысалы. 12 санымен жасырылған әріпті табу үшін кітаптың оң қол жақ бетінен қосындысы 12-ге тең болатын екі санды іздеу керек. Сол екі санның көлденеңі мен тігінен түйіскен торкөздегі әріп – іздеген әріпіңіз болады.

Бірнеше еңбек туралы мақал құрап жазыңыздар. Мағынасын түсіндіріңіздер.

IV. Сергіту сәті.

V. Бекіту. Мақсаты: білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. «Көз қорқақ, Қол батыр» тақырыбына ойтолғау жазыңыз.

2. Тақырыпқа байланысты кез келген сөзді алып, сөздегі дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беріңіз.

VI. Рефлексия.

VII. Үйге тапсырма. 5-тапсырма. Ребустың шешуіндегі сөздерге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру.

VIII. Бағалау (Өзін-өзі бағалау).

15-16 сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Сөз. Сөзге сөзсазындық талдау жасау

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, оқу-білімге, өнерге, адамгершілікке баулу.

ә) Білімділік: Сөзге сөзсазындық талдау жасау арқылы сөздердің айтылу, жасалу, жазылу жолдарына қарай түрлерін толық түсініп меңгеруге жағдай жасау.

б) Дамытушылық: Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға мүмкіндік жасау.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Жаңа білімді меңгеру.

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық.

Көрнекілігі: Тірек сызба.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

«Күлкі» дидактикалық ойын. Оқушылардың бір-біріне жақсы көңіл-күй сыйлау мақсатында, бір-біріне қарап, ыңғайланып отырып, бір-бірінің жүзіне қарап, күледі. Мұндай әрекет күн ұзаққа көңіл-күйлерінің жақсы болуына әсер етеді.

II. Жаңа білімге бағыттау.

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың алған білімдерін естеріне түсіріп, берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс.

Тапсырма: «Жүйесін тап» ойыны.

Ойынның шарты: Әріптерді жүйесін тауып оқығанда, оқу-білім туралы айтылған халық мақалы шығады. Ол қандай мақал?

к т м п ғ б² і³ а² л² ұ ы

(«Кітап – білім бұлағы»)

а) **Мақалға айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.**

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу, нақыл сөздердің, мақал-мәтелдердің мәнін түсінуге жетелеу. Оқушылар «кітап», «білім», «бұлақ» болып үш топқа бөлінеді.

«Серпілген сауал» ойыны. Орамалды кім тосып алса, сол оқушы берілген сұраққа жауап береді.

Сұрақтар:

- Кітап сөзі қандай буынды сөз?
- Білім ше?
- Бұлақ сөзі ше?
- Буын түрлерін атап, дәлелдеп беріңіз.
- Тасымал дегеніміз не?

III. Жаңа сабақ.

Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. **Мақсаты:** дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Өлеңді түсініп оқып, көкейіңізге тоқыңыз.

БІЛІМ АЛ

Біле алмаса тылсым сырын ғаламның,

Хайуаннан несі артық адамның?!

Не нәрсенің табу үшін лажын

Алдыменен оқып білген лазым.

Әлем түні Күнмен ғана түрілген,

Адам жаны жарық алар ілімнен!

Білімсіз жан аттай алмас бір адым,
Ата-ананың ақтай алмас мұратын!
Шыңыраудай шындық сырын кім ұғар? –
Ұғу үшін ілім ізде, білім ал!

Хамза

1. Ақын не үшін білім алу керек дейді?
2. Ал өзіңіз білімнің қажеттілігі неде деп ойлайсыз?

IV. Дәптермен жұмыс.

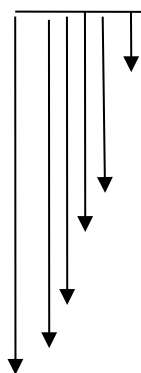
Кк әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

Кітап сөзін жазып, сөзге сөзсазындық талдау жасау. Оқыту формасы: ұжымдық. Жазылым бойынша тілдік материалды сатылай кешенді талдау жасау. (1-деңгей. Тілдік материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдау).

Үйретуші жазады, үйренуші жазады. Үйренуші жазғанын дауыстап айтады.

Үлгі:

Кітап

1. Бұл сөз айтылу, жасалу, жазылу жолдарына қарай аралас буынды сөз. Себебі, сөздің құрамындағы дауысты дыбыстар жуан, жіңішке болып араласып келіп тұр.
2. Бұл сөз: кі-тап болып екі буынға бөлінеді. Себебі, сөздің құрамында екі дауысты дыбыстар бар. **Кі** буыны - ашық буын. Себебі, буын дауыссыз дыбыстан басталып, дауысты дыбысқа аяқталып тұр. **-тап** буыны – бітеу буын. Себебі, буын дауыссыз дыбыстан басталып, дауыссыз дыбысқа аяқталып тұр.

3. Бұл сөз:

Кі-		болып бір жағдайда тасымалданады. Себебі, сөз екі
тап		буыннан тұр немесе сөз буын жігіне сәйкес
		тасымалданған.

4. Қазақ тілінде сөз екпінінің орны біршама тұрақты. Сөзге қосымша жалғанған сайын екпін сөздің соңғы буынына қарай ығысып отырады. Сондықтан бұл сөзде екпін **тап** буынындағы **а** дауысты дыбысына түсіп тұр.

Кітап

5. Сөзде түбір мен қосымшаның арасында буын үндестігі жоқ. Себебі, бұл түбір сөз.
6. Сөзде дыбыс үндестігі де жоқ. Себебі, түбір сөз.

Тілдік материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдап жазыңыз. Топтық тапсырма. Мақсаты: Жаңа материалды бірлесе отырып меңгереді. Пікірлеседі, ой бөліседі, бірін-бірі үйретеді.

Білім, бұлақ сөздерінің кез келгенін алып жазбаша толық жазады және кезектесіп ауызша талдау жасайды. Топтық бағалау. (Топтар бірін-бірі бағалайды).

Үлгі:

Білім

1. Бұл сөз жіңішке буынды сөз. Себебі, ...
2. Бұл сөз: бі-лім болып екі буынға бөлінеді. Себебі, ...
3. Бұл сөз:

бі-	лім

 болып бір жағдайда тасымалданады. Себебі, ...
4. Қазақ тілінде сөз екпінінің орны біршама тұрақты. Сөзге қосымша жалғанған сайын екпін сөздің соңғы буынына қарай ығысып отырады. Сондықтан бұл сөзде екпін ... Білім
5. Түбір мен қосымшаның аралығында буын үндестігі жоқ. Себебі, ...
6. Түбір мен қосымшаның аралығында дыбыс үндестігі жоқ. Себебі, ..

Бұлақ

1. Бұл сөз жуан буынды сөз. Себебі, ...
2. Бұл сөз: бұ-лақ болып екі буынға бөлінеді. Себебі, ...
3. Бұл сөз:

бұ-	лақ

 болып бір жағдайда тасымалданады. Себебі, ...
4. Қазақ тілінде сөз екпінінің орны біршама тұрақты. Сөзге қосымша жалғанған сайын екпін сөздің соңғы буынына қарай ығысып отырады. Сондықтан бұл сөзде екпін ... Бұлақ
5. Түбір мен қосымшаның аралығында буын үндестігі жоқ. Себебі, ..
6. Түбір мен қосымшаның аралығында дыбыс үндестігі жоқ. Себебі, ..

V. Алған білімдеріін зерделеу.

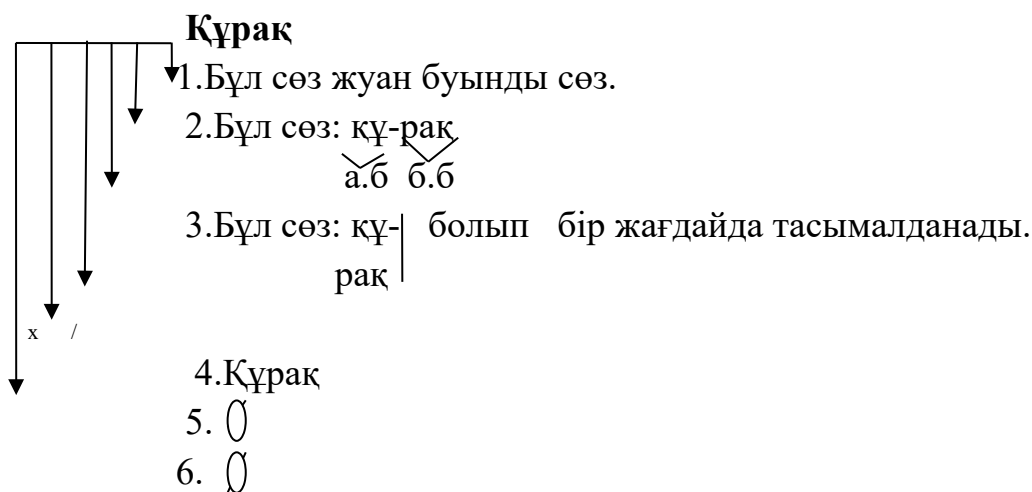
Тапсырмалар орындау

1-тапсырма. Ұйқасын тап. Топтық тапсырма.

1. Қорқақ өз көлеңкесінен де
2. – ынтымақ.
3. Оқу инемен құдық
4. құдығыңа түкірме.
5. Өлімнен
6. Талап – талмас
7. Ата – бәйтерек,
Бала –

Нүктенің орнына қойылған кез келген сөзге сөзсазындық талдау жасаңыздар. (Қысқаша жазылым, айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады. Топтық бағалау). Ұлттық ойындарды қолдануға болады.

Үлгі:

2-тапсырма. Жұптық жұмыс.

Жұмбақты түсініп оқып, шешуін табыңыздар.

Дүниеде бір құдық бар беті қатқан,

Бетінде бетегесі шығып жатқан.

Қараса сол құдыққа көз жетпейді,

Құр қалмас сол құдықтың дәмін татқан. (Оқу,білім)

Ескерту: Жұмбақты шешу қиынға соқса, кішкене бағыт-бағдар сілтеуге болады. Өз қалаулары бойынша жұмбақтың ішіндегі кез келген сөзді таңдап, жұптасып сөзсазындық талдау жасайды. (Қысқаша жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады. Жұптық диалог. Бірін-бірі бағалайды).

3-тапсырма. Жеке жұмыс.

Нүктенің орнына керекті сөздерді өз қалауыңызбен таңдап жазыңыз.

Мен ... сыныпта оқимын. Болашақта ... болғым келеді. Сондықтан да мен көп уақытымды ... өткіземін. Күш білімде, Білім –... **Болашақ** сөзіне сөзсазындық талдау жасаңыз. (Ауызша)

VI. Сергіту сәті.

VII. Бекіту.

Үшінші кезең: Бекіту. Мақсаты: білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма.

1. Кітап, білім, өнер туралы мақал-мәтел құрастырып жазыңыз.

2. Жоғарыда жазылған кез келген сөзге қысқаша жазылым бойынша

сөзсазындық талдау жасаңыз.

VII. Рефлексия (Кері байланыс жасайды)

VIII. Бағалау (Жұптық бағалау).

IX. Үйге тапсырма.

1.4-тапсырма.

2. Кез келген сөзге сөзсазындық талдап жазу. (Толық жазылым).

3. Кез келген сөздегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру. (Қысқаша жазылым).

17-18 сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Сөз. Тілдік материалдарды жазылым бойынша ықшамдау принципімен өрнектеу.

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, адамгершілікке және сауаттылыққа жетелеу.

ә) Білімділік: Сөзсазындық талдауды қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеу жолдарын түсіну.

б) Дамытушылық: Сөзсазындық талдаудың тәсілдерін меңгеру; есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерін дамуына жағдай жасау; алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Іскерлік пен дағдыны қалыптастыру.

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Тірек сызба,

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Сүйкімді балғын бала шақ
Сендердікі болашақ,
Озат болып оқыңдар.
Ойға білім тоқыңдар!

Қима қағаздарға жазылған сөздерден жаңылтпаш құрастыру.

Мысалы: Қылық, жаман, та, шағынымпаздық, жағынымпаздық, та, қылық, жаман. (Шағынымпаздық та жаман қылық, Жағынымпаздық та жаман қылық).

II. Өткен материалдарды еске түсіру.

Тірек тапсырма:

а) **Жаңылтпашты жаңылмай айтып, айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.**

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу, жаңылтпаштың мәнін түсінуге жетелеу. Оқушылар үш топқа бөлінеді.

Тапсырма: Ұлттық ойындарды пайдалануға болады. («жалғастыр», «орамал тастамақ», «көрші» т.б)

1-топ: «жақсы» сөзіндегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме береді. (Қысқа жазылым, айтылым және тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады).

2-топ: «жаман» сөзіне сөзсазындық талдау жасайды. (Қысқа жазылым, айтылым және тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады).

3-топ: «қылық» сөзіндегі дауыссыз дыбыстарға дыбыстық мінездеме береді. (Толық жазылым, айтылым және тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады).

Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. Мақсаты: дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Өлеңді мәнерлеп оқып, жаттап алыңыздар.

АДАЛ БАЛ

Келе жатыр еді жолда жас ұлан,
Екі кісі шыға келді қасынан.
Деді бірі: «Айтар болсаң өтірік,
Тиын берем бір қалтаға толтырып».
Деді бала: «Емеспін мен кембағал,
Аға, байқап сөз сөйлеген жөн болар.
Кім сенеді жалған сөйлеп тұрғанға,
Айтыңызшы, өтірікте құн бар ма?
Өтірікті салып жүрген саудаға,

Өзіңізді жын ұрғаннан сау ма, аға?
 Жалған сөзге жалаң сөзді қосыңыз,
 Жетпей жатса, қарыз берер досыңыз...»
 Аппақ, адал балаға айтса алғысын
 Екі кісі риза боп қалды шын.

Түйін:

Кімде болса туралық пен адалдық,
 Жалған сөзбен жолай алмас жамандық.

Хамза

1. Өлеңде не туралы айтылған?
2. Үлкендер неге балаға өтірік айт деді?
3. Бала неге ақша үшін өтірік айтпады?
4. Сол баланың орнында сіз болсаңыз не істер едіңіз?
5. Неге жалған сөйлеуге болмайды? Сіз қандай түйін түйдіңіз?

III. Дәптермен жұмыс.

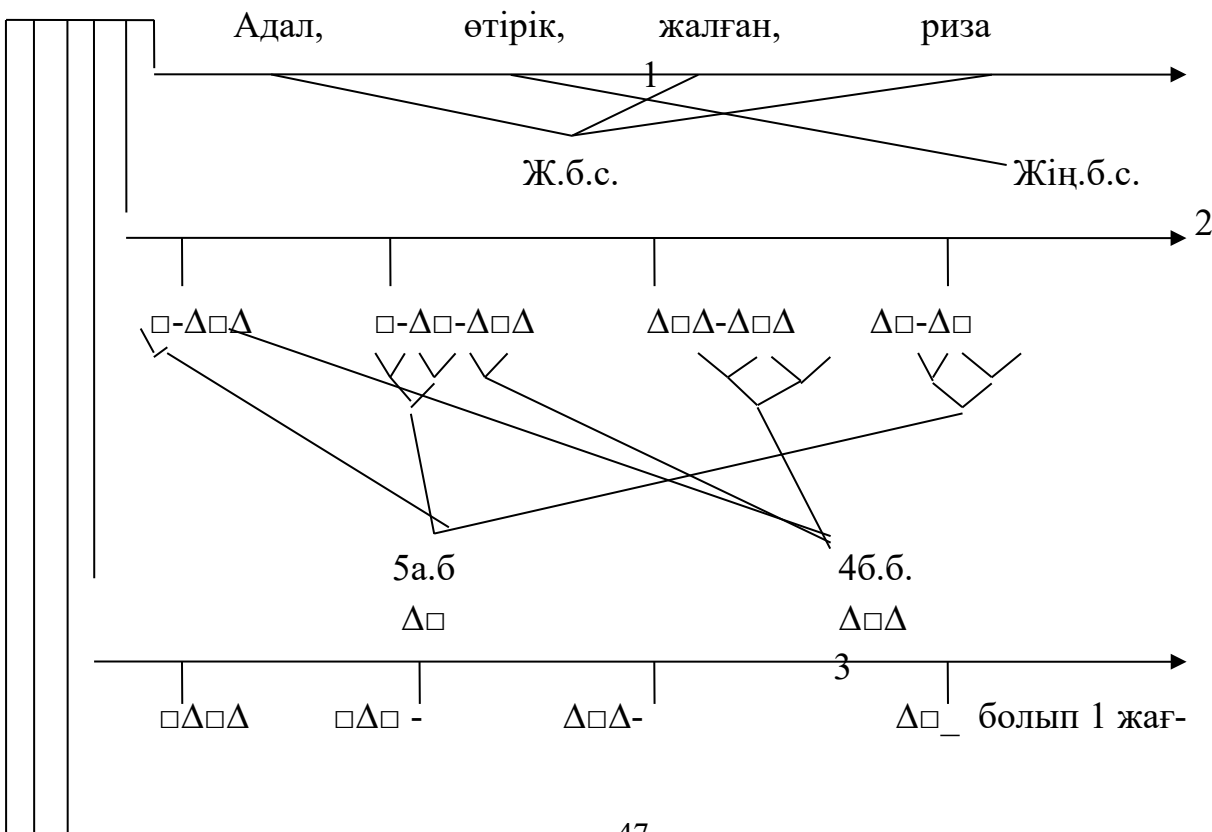
Жж әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

Өлеңдегі асты сызылған сөздерді жазып, сөзсазындақ талдаудың қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеу. Оқыту формасы: ұжымдық. Жазылым бойынша тілдік материалды сатылай кешенді талдау жасау. (1-деңгей Тілдік материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдау).

Үйретуші жазады, үйренуші жазады. Үйренуші жазғанын дауыстап айтады.

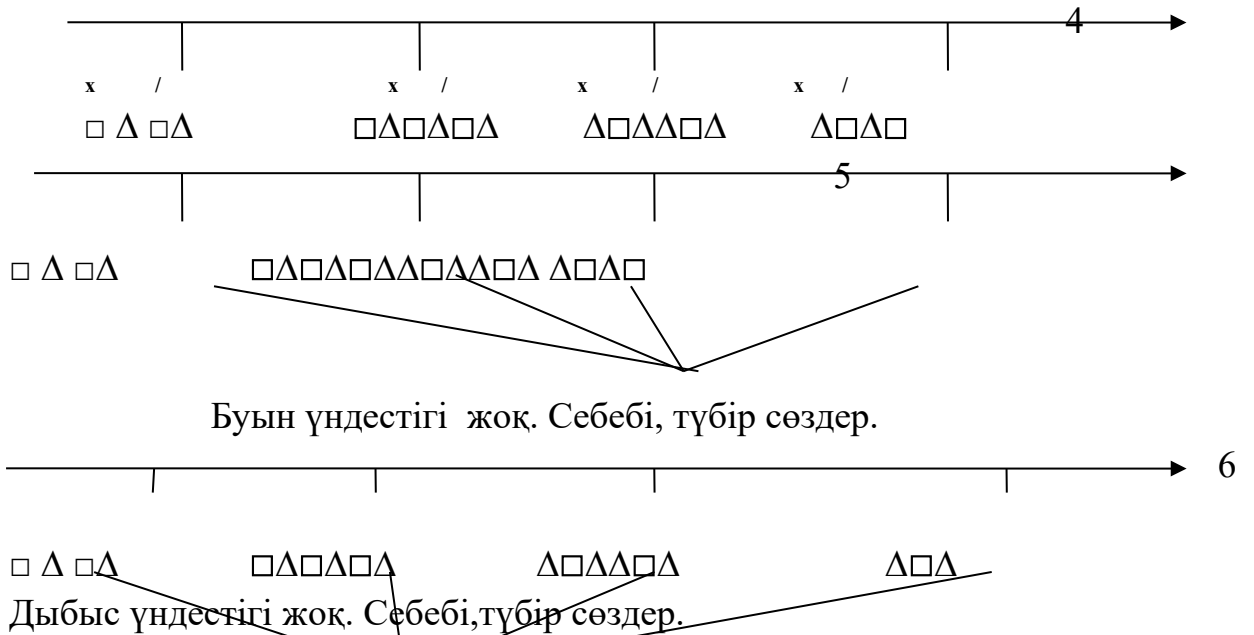
Үлгі:

Сөзсазындақ талдауды қысқаша ықшамдау принципімен өрнекте

тасмалданбайды $\Delta \square \Delta$ $\Delta \square \Delta$ $\Delta \square$ дайда
 тасымал-
 Себебі,..
 данады.Себебі,..

1 жағдайда тасымалданады

IV. Алған білімдерін зерделеу.

1-тапсырма. Топтық жұмыс.

Мағыналас сөздерді жалғастырып жазыңыздар.

Өтірік, ...

Адалдық, ...

Жомарт, ...

Сараң, ...

Осы сөздерге қатысты мақал-мәтел құрастырыңыздар.

Өтірік, адалдық, жомарт, сараң сөздерін сөзсазындық талдауды қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеңіздер. (Жазбаша орындалады, топтар бір-бірінің жұмыстарын кезекпен тексеріп шығады).

2-тапсырма. Жеке жұмыс.

Мақалды толықтырып жазып, жаттап алыңыз.

Жомарт дос көбейтеді, -

Сараң ... көбейтеді.

Өз ойыңызды жазыңыз.

Жомарт адам

Сараң адам

3-тапсырма. Жұптық жұмыс.

Ребусты шешіп, шешуіндегі сөзге қатысты мақал немесе сөйлем

құраңыздар.

”” ” ”” ””” ””””

ТІ

(Әдепті)

Мақалдағы немесе сөйлемдегі сөздерді сөзсазындық талдауды қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеңіздер. (Жазбаша орындалады).

V. Сергіту сәті.

VI. Бекіту.

Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. Адал сөзіне қысқаша сөзсазындық талдап жазу.
2. Кез келген төрт сөзге қысқаша ықшамдау принципімен сөзсазындық талдап жазу.

VII. Рефлексия.

1. Сабақ сізге ұнады ма?
2. Не үйрендіңіз?
3. Не қиын болды? неге?
4. Берген бағаңыз? ...

VIII. Бағалау. Өзін-өзі бағалау.

Бағалау критерийлері:

1. Тірек тапсырмасын орындауы;
2. Жаңа тақырыпты меңгеруі;
3. Топтық белсенділігі;
4. Жеке тапсырмаларды орындауы;
5. Ойын еркін жеткізуі.

IX. Үйге тапсырма.

19-20 сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Өзіңді-өзің тексер! Жат жазу

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, адамгершілікке және сауаттылыққа тәрбиелеу.

ә) Білімділік: Өтілген тақырыптар бойынша білімдерін есепке алу.

б) Дамытушылық: Есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту; Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Білімді есепке алу сабағы.

Оқыту формалары: Жеке, дербес тұрғыда орындау

Көрнекілігі: Тірек сызба,

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі: Сабаққа бағыттау.

Тіл мен Ұлт –

Егіз деп ұқ бұларды.

Ұлт – бәйтерек,

Тіл– нәр берер құнары...

Ана тілін,

Ұлттық қаны болса егер,
Тас керең де, саңырау да ұғады...
Өтепберген Ақыпбекұлы

II. Алған білімдерін зерделеу.

Деңгейлік тапсырмалар: Дербес, жеке, жазбаша орындайды.

1-деңгей:

1. Тілдік бірліктерді толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдау.
2. Тілдік бірліктерді қысқаша жазылым бойынша талдау.
3. Тілдік бірліктерді жазылым бойынша ықшамдау принципімен өрнектеу.
4. Толықтыру тесті.

1-тапсырма.

Нақыл сөздерді оқып, мағынасын түсіндіріңіздер.

Анамыздың ақ сүтімен бойымызға дарыған тілімізді ұмыту – бүкіл ата-бабамызды, тарихымызды ұмыту.

Бауыржан Момышұлы

III. Жазбаша жұмыс.

Форма: Жеке жұмыс.

Бағалау. Экранда дұрыс талдау үлгісі тұрады. Үлгіге қарап өз жұмысын тексереді. Өзін-өзі бағалайды.

Бағалау көрсеткіші: Қатесіз жұмысқа -5; 1-2 қатеге – 4;

Ескерту: Білім алушыларды партаға тізбектеп отырғызу, оларды екі нұсқаға бөлу.

2-тапсырма.

1-нұсқадағы оқушылар «Ана» сөзіндегі дауысты дыбыстарға толық жазылым бойынша дыбыстық мінездеме береді.

2-нұсқадағы оқушылар «Ана» сөзіндегі дауыссыз дыбыстарға толық жазылым бойынша дыбыстық мінездеме береді. (2 ұпай)

3-тапсырма.

1-нұсқа «Анамыздың» сөзіне қысқаша жазылым бойынша сөзсазындық талдау жасайды. (2 ұпай)

2-нұсқа «Тілімізді» сөзіне қысқаша жазылым бойынша сөзсазындық талдау жасайды.

4-тапсырма.1-нұсқа (Ақ, сүтімен, бойымызға, дарыған) сөздеріне сөзсазындық талдауды қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеу. (3 ұпай)

2-нұсқа (Бүкіл, тарихымызды, ұмыту) сөздеріне сөзсазындық талдауды қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеу.

5-тапсырма.

Ескерту: Тестік тапсырманы жұптық жұмыс формасында орындайды. Толықтыру тестін алу.

Ана тілің – қазынаң. (Мақал)

1. Сөзсазындық талдау. (1 ұпай)

- Қазынаң
1. Бұл сөз айтылу, жасалу, жазылу жолдарына қарай - ... Себебі, ...
 2. Бұл сөз: ... болып, ... буынға бөлінеді. Себебі, ...
 3. Бұл сөз ... | болып жағдайда тасымалданады. Себебі, ...
 4. Қазақ тілінде
 5. Сөзде түбір мен қосымшаның арасында Себебі, ...
 6. Сөзде түбір мен қосымшаның арасында Себебі,

2. Сөйлемге синтаксистік талдау жасау. (1 ұпай)

- Ана тілің – қазынаң.
1. Сөйлемде ... тыныс белгісі бар. Ол – Нүктенің қойылу себебі
 2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – ... сөйлем. Себебі,
 3. Құрылысына қарай – ... сөйлем. Себебі, ...

Тексеру экраннан тексереді.

III. Сергіту сәті.

6-тапсырма.

Шығармашылық тапсырма. Форма: Жеке жұмыс. (4 ұпай)

Жоғарғы қиындықтағы тапсырма. Сөзге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру. Жазылым іс-әрекеті жүзеге асады. (Дарынды және талантты балалар)

IV. Бағалау: Мұғалім бағалайды.

Мысалы:

1-нұсқа: Берілгені: Сүтімен= $\text{O} \text{---} \frac{\square}{\triangle} = ?;$

2-нұсқа: Берілгені: Дарыған= $\text{O} \text{---} \frac{\square}{\triangle} = ?;$

13 балдық жүйе арқылы бағаланады.

Аты-жөні	Толық жазылым	Қысқаша жазылым	Қысқаша ықшамдау принципін өрнектеу	Тестік тапсырмалар 1+1	Шығармашылық тапсырма	Қорытынды балл саны
	2	2	3	2	4	136

Бағалау: Өзін-өзі бағалау.

Диагностикалық кесте

Оқушының аты-жөні	Дыбыстарға мінездеме беру	Сөзсазындық талдау	Қысқаша ықшамдау принципін өрнектеу	Синтаксистік талдау	Балл жиыны
	13	13	13	13	13

21-22 сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеу.

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, адамгершілікке және сауаттылыққа тәрбиелеу.

ә) Білімділік: Сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеудің жолдарын түсіну.

б) Дамытушылық: Есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту; Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Іскерлік пен дағдыны қалыптастыру

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Тірек сызба,

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі: Сабаққа бағыттау.

Бар асылын халықтың,
Құйған сана ойыңа.
Туған тілім өркенде,
Бола бер күшті көркем де! С. Мұқанов

Суреттерді құрастыру арқылы екі топқа бөлінеді. (Мысалы: түймедақ, қызғалдақ)

Метаграмма

Екі жағым «Н» болса,

Қасиетті тағаммын!

Екі жағым «А» болса,

Ел қадірлер адаммын.

(Нан- ана)

II. Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың алған білімдерін естеріне түсіріп, берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс.

а) «Нан», «Ана» тақырыбына айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің қадірін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу.

б) «Кім жылдам?» ойыны. «Нан», «Ана» сөздеріне қатысты айтылатын сөздерді атау.

Мысалы: Ардақты, асыл, қасиетті т.б. (оқушылар)

Аталған сөздердің кез келген үшеуін алып 1-топ: сөзсазындық қысқаша ықшамдау принципімен өрнектейді. 2-топ: сөздегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме береді. (Қысқаша жазылым, айтылым және тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады.) Топтар бірін-бірі бағалайды.

III. Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. **Мақсаты:** дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Өлеңді түсініп оқып, жаттап алыңыздар.

АҚ МАМАМ

Еркелесем, күлімдейтін,

Ұрысқаны білінбейтін,

Маңдайымнан иіскеп менің,

Құлыншағым, күнім, - дейтін.

Әлемдегі ақылды адам,

Бәрінен сол жақын маған.

Ол жанымда жүрсе, мен де

Батырларша батылданам.

Жамандықтан сақтандырып,

Жақсы ісімді мақтан қылып,

Мәпелеген ақ мамамды

Жүрсем деймін шаттандырып.

Ф. Оңғарсынова

1. Сізді анаңыз қалай еркелетеді?
2. «Жамандықтан сақтандырып, Жақсы ісімді мақтан қылып», - дегенді қалай түсінесіз?
3. Сіз анаңыз үшін не істер едіңіз?

IV. Дәптермен жұмыс.

Ее әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

Сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеу.

Ескерту. Талдауда төмендегі шартты белгілер негізі алынады.

О – жалпы дыбыс

□ – дауысты дыбыс

Δ – дауыссыз дыбыс

Ø – жоқ деген белгі

U – қосудың белгісі

/ – бөлшектің белгісі

Өлеңдегі асты сызылған сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеу. Оқыту формасы: ұжымдық. Жазылым бойынша тілдік материалды сатылай кешенді талдау жасау. (1-деңгей)

Мұғалім жазады, оқушы жазады. Оқушы жазғанын дауыстап айтады.

Үлгі:

Б: Еркелесем = О = □/Δ = ?

Ш: Еркелесем = 90 = 4(4e)□/5(p,к,л,с,м)Δ;

□

а) 4□ = 4(4e)□/Ø□;

б) 4□ = 4(4e)□ U Ø/ Ø ;

в) 4□ = Ø□/4(4e)□;

Δ

а) 5Δ = 2(к,с)Δ U ØΔ/3(p,л,м) Δ;

б) 5Δ = 1(к)Δ U 1(с)Δ/1(p) Δ U 1(л) Δ U 1(м) Δ ;

в) 5Δ = 1(м)Δ U 1(с)Δ U 1(к)Δ U 2(p,л) Δ .

V. Алған білімдерін зерделеу.

1-тапсырма. Топтық жұмыс.

Мақалды дұрыс ұйқастырып жазыңыздар.

Анасыз ақын да болмайды,
Нан болса – ойнап күлеміз,
Ана – отбасының ұйытқысы,
Нан – ардақты, асыл ас,

Әке – шаңырақ иесі.
Аттамас, одан кәрі-жас.
Батыр да болмайды.
Нан барда – еркін жүреміз.

Жоғарыдағы үлгі бойынша асты сызылған сөздердегі дыбыстарды

ықшамдау принципімен өрнектеңіздер (жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері бойынша сатылай кешенді талдайды, топтық форма. Топтар бірін-бірі бағалайды).

1-топ: Б: Отбасының = О=□/△=?

2-топ: Б: Шаңырақ = О=□/△=?

2-тапсырма. Жеке жұмыс.

Жұмбақтың шешуін табыңыз.

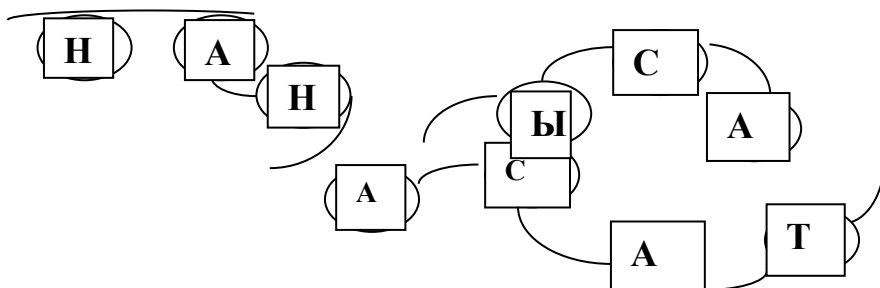
Ұзын мұртты сарылар,

Көрінбейтін наны бар.

Ол не?...

Жұмбақтың жауабындағы сөзге қысқаша сөзсаяндық талдау жасаңыз. (Жазылым, айтылым және тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады).

3-тапсырма. Жұптық жұмыс. «Жіптің ұшын тап» ойыны.

Ойын шарты: Жіптің ұшын тауып әріптерді ретімен оқысаңыз, керемет мақал шығады. Мақалдың мағынасын ашыңыздар.

Мақалдағы сөздердегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеңіздер.

(Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері бойынша сатылай кешенді талдайды, жұптық жұмыс, бірін-бірі бағалайды).

VI. Сергіту сәті.

VII. Үшінші кезең: Бекіту. Мақсаты: білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. «Ана», «Нан» тақырыптарының бір-біріне қандай байланысы бар? Сіз қалай ойлайсыз, оларсыз өмір сүруге бола ма? Неге? Өз ойыңызды ақ параққа түсіріңіз. (Сурет салу арқылы баяндауға болады).

2. Ардақты сөзіндегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеңіз.

VIII. Рефлексия.

IX. Бағалау. Өзін-өзі бағалау.

X. Үйге тапсырма.

1.4-тапсырма. Әңгіме құрау.

2.Кез келген сөзге сөзсаяндық қысқаша ықшамдау принципімен өрнектеу.

3.Кез келген сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен

өрнектеу.

23-24 сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеу, теңдеуді шешу, дыбыстардың мәнін орнына қойып, баяндау.

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, адамгершілікке және сауаттылыққа тәрбиелеу.

ә) Білімділік: Дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеу, теңдеуді шешу, дыбыстардың мәнін орнына қойып, баяндау жолдарын түсінулеріне жағдай жасау.

б) Дамытушылық: Есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту; Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Іскерлік пен дағдыны қалыптастыру

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Тірек сызба.

Пәнаралық байланыс: Математика, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Ақ жүрек ана – бұлақ,
Ақ жүрек әке – күншуақ,
Жақсы қыз- жағадағы құндыз,
Жақсы ұл –аспандағы жұлдыз.
Әрқашан жақсы болайық,
Үміттерді ақтайық!

II. Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Білім алушылардың алған білімдерін естеріне түсіріп, берілген жаңа сабаққа негіз болатын тапсырмалармен жұмыс. Оқушылар үш топқа бөлінеді.

Жұмбақ шешу

Бір балуан өзі күшті, қайраты мол,
Өзінен үлкен затты көтерер ол.
Мейлі қыр, мейлі жота, мейлі төбе,
Қайқандап аса берер бәрінен сол.
Бұл қай жәндік? (Құмырсқа)

- Құмырсқа қандай жәндік?

- Дана халқымыз оны қалай сипаттаған?

а) «Құмырсқа» тақырыбына айтылым әрекеті бойынша ойтолғау жасау.

Ата-бабаларымыздан ұрпақтан-ұрпаққа мұра болып қалған ұлағатты сөздерінің, жұмбақ, жаңылтпаштардың қадірін, тәрбиелік мәнін жете біліп, күнделікті өмірде қолдана алу.

б) «Кім көп айтады?» ойыны. Әдеп, тәлім-тәрбие туралы айтылатын сөздерді атау.

Мысалы: Еңбекқор, инабатты, қанағатшыл т.б. (оқушылар)

Аталған сөздердің кез келген үшеуін алып 1-топ: сөзсазындық қысқаша ықшамдау принципімен өрнектейді. 2-топ: Сөздегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектейді. 3-топ: сөздегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға дыбыстық мінездеме береді. (Қысқаша жазылым, айтылым және тыңдалым әрекеттері жүзеге асырылады). Топтар бірін-бірі бағалайды.

III. Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру.

Мақсаты: дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

Мәтінді түсініп оқып, көкейіңізге тоқыңыз.

ҚАНАҒАТ

Әзірет Әліден бір жігіт келіп сұрады дейді:

- Толық байлық қайтсең табылады?

Әзірет Әлі айтты:

- Қанағат ете білсең. Қанша мал көп те болса, қанағаты жоқ кісі байлыққа жеттім деп болмайды; қанша мал аз да болса, барына қанағат ете білсе, бұл адамның көңілі жайлы, тынышырақ болады. Сондықтан байлық – қанағатта –деді Әзірет Әлі.

Ы. Алтынсарин

1. Қанағат деген не?
2. Байлық дегенді қалай түсінесіз?
3. Бай болғыңыз келе ме? Неге?
4. Әзірет Әлінің сөзін қалай түсінесіз?

IV. Дәптермен жұмыс.

Ққ әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

Дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеу, тендеуді шешу, дыбыстардың мәнін орнына қойып,баяндау.

Нұсқау.Талдауда төмендегі шартты белгілер негізге алынады:

х - дауысты дыбыс

у - дауыссыз дыбыс

Үлгі:

Б: Қанағат, сабыр, еңбек =O=x/y=?

Ш: 17o=7x/10y;

а) $7x=5(5x)/2(2x)$;

ә) $7x=4(4x) \cup 2(2x)/1(x)$;

б) $7x = x\emptyset/7 (7x)$.

а) $10y=4(4y) \cup 3(3y)/3(3y)$;

ә) $10y=5(5y) \cup 2(2y)/1(y) \cup \emptyset (y) \cup 2(2y)$;

б) $10y= 2(2y) \cup 1(y) \cup 2(2y) \cup 1(y) \cup 3(3y) \cup 1(y)$.

V. Тапсырмалар орындау.

1-тапсырма.Топтық жұмыс.

Мақалды жалғастырып жазыңыздар.

Көптең дәмеккен,

Аздан (күр қалады)

Еңбек ерлікке жеткізер,

Ерлік (елдікке жеткізер)

Еңбексіз іс бітпейді,

Еріншектің (қолы жетпейді)

Жоғарыдағы үлгі бойынша дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеңіздер, дыбыстардың мәнін орнына қойып баяндаңыздар.

(Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері бойынша сатылай кешенді талдайды, топтық форма. Топтар бірін-бірі бағалайды).

1-топ: Б: Көптен = О=x/y=?

2-топ: Б: Ерлікке = О=x/y=?

3-топ: Б: Елдікке = О=x/y=?

2-тапсырма. Жұптық жұмыс орындалады, бірін-бірі бағалайды.

Абайдың жетінші қарасөзінен

Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады: біреуі – ішсем, жесем, ұйқтасам деп тұрады. Бұлар – тәннің құмары, бұлар болмаса, тән жанға қонақ үй бола алмайды. Һәм өзі өспейді, қуат таппайды. Біреуі – білсем екен демеклік. Не көрсе соған талпынып, «Ол немене?», «Бұл немене?», «Бұл неге бүйтеді?» деп, көзі көрген, құлағы естігеннің бәрін сұрап, тыныштық көрмейді. Мұның бәрі – жан құмары, білсем екен, көрсем екен, үйренсем екен деген.

Не түсіндіңіз, қандай ой түйдіңіз?

Асты сызылған сөздегі дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеңіздер, дыбыстардың мәнін орнына қойып баяндаңыздар. (Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері бойынша сатылай кешенді талдайды).

3-тапсырма. Жеке жұмыс ретінде жазбаша орындалады. (Жазылым, айтылым, тыңдалым әрекеттері бойынша сатылай кешенді талдайды).

Жоғарыдағы айтылған қарасөздің мағынасына байланысты мақал-мәтел құрап жазыңыз.

Мысалы:

Талаптыға нұр жауар!

Сергіту сәті.

VI. Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. «Жақсыдан үйрен, Жаманнан жирен» тақырыбына ойтолғау жазу.

2. Өз таңдауыңыз бойынша кез келген сөздегі дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеңіздер, дыбыстардың мәнін орнына қойып баяндаңыздар.

VII. Рефлексия. (Бүгінгі сабақ туралы өз ойын жазу)

VII. Бағалау. (Өзін-өзі бағалайды)

IX. Үйге тапсырма

25-26 сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Сөз таптарын сатылай кешенді талдау. Зат есім

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалап, ата-баба салт-дәстүрлерімізді құрметтеуге, оның құндылықтарын жете түсінуге жетелеу.

ә) Білімділік: Морфологиялық бірліктерді сатылай кешенді талдауға, сөздердің грамматикалық мағынасын жете түсінуге жағдай жасау;

- жұмыс істеу дағдыларын;
- сауаттылыққа, адамгершілікке тәрбиелеу;
- шешу, дыбыстардың мәнін орнына қойып, баяндау жолдарын түсінулеріне жағдай жасау.

б) Дамытушылық: Есте сақтау, ойлау қабілеттерінің дамуына, алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Жаңа материалды меңгеру

Оқыту формалары: Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық

Көрнекілігі: Тірек сызба, суреттер

Пәнаралық байланыс: Әдебиеттік оқу, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

I. Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Сұрасаң, атам – қазақ, түбім – түрік,

Мойнына шу асаудың салған құрық.

Дәстүрін ел-жұртымның ардақтаймын,

Ежелгі ата-баба салтын құрып.

Қазақтың халық өлеңі

Бірінші кезең: Өткен материалдарды еске түсіру. **Мақсаты:** жаңа білімді бұрынғы біліммен байланыстыра отырып, өтілетін материалды жеңіл, ұғынықты меңгерту. **Тірек тапсырма:** Суретпен жұмыс.

Сурет бойынша шағын әңгіме құрап, мәтінге ат қойыңыздар.

Кім? кімдер? не? нелер? – деген сұрақтарға жауап беретін сөздерді атаңыздар. (Сурет ұлттық салт-дәстүріміз «Тұсау кесер» туралы болады. Тірек сөздер: Күрмеуінді шешейін, тұсауынды кесейін, тақымыңды жаз, қаз-қаз).

Ереже шығару: Зат есім дегеніміз – кім? не? кімдер? нелер? деген сұрақтарға жауап беріп, заттың, нәрсенің, құбылыстың, деректі, дерексіз ұғымдардың атауын білдіретін сөз табы.

Ардақтайық ата-баба дәстүрін!

Дүние жүзіндегі әр елдің өзіне ғана тән әдет-ғұрпы, салт-дәстүрлері бар. Оларды екі ауыз сөзбен халықтың рухани келбеті, тәрбиелік ережесі деуге болатын сияқты. Бұл мирас ата-бабалардың сан ғасырлық көш керуені арқылы ұрпақ алмасқан сайын үзілмей жалғасып, асыл аманаттай ұласып отырған.

1. Ата-баба салт-дәстүрлерінің маңызы қандай?
2. Қандай ұлттық салт-дәстүрлерді білесіздер?
3. Салт-дәстүрлердің қайсысы сізге қатты ұнайды? Неге?

II. Екінші кезең: Жаңа білімді меңгеру. **Мақсаты:** дербес тұрғыда әрекеттер іске асады.

III. Дәптермен жұмыс.

Аа әрпі мен дыбысын көркемдеп жазу.

Ата сөзін жазып, сөзге морфологиялық талдау жасау. Оқыту формасы: ұжымдық. (1-деңгей Тілдік материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдау).

Үйретуші жазады, үйренуші жазады. Үйренуші жазғанын дауыстап айтады.

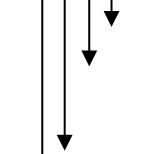
Зат есімді сатылай кешенді талдаудың сызбасы

Затесім

-
1. Құрамына қарай: бір, екі, үш,...
 2. Тұлғасына қарай: а) негізгі түбір
ә) туынды түбір
 3. Құрылысына қарай: а) дара
ә) күрделі
 4. Сұрағы
 5. Мағынасына қарай: а) жалқы есім/ жалпы есім
ә) жанды/ жансыз
б) деректі/ дерексіз
в) нақты/ нақты емес.

Үлгі:

Ата

-
1. Бұл сөз бір құрамнан тұр: ата
 2. Тұлғасына қарай – ата – негізгі түбір. Себебі, сөздің әрі қарай бөлшектенбейтін мағына беретін негізгі бөлігі.
 3. Құрылысына қарай – дара. Себебі, бір ғана негізгі түбірден тұр.
 4. Ата – кім? деген сұраққа жауап береді. Ендеше, бұл- зат есім. Зат есім дегеніміз- кім? не? кімдер? нелер? т.б. сұрақтарға жауап беріп, заттың, нәрсенің, құбылыстың, деректі, дерексіз ұғымдардың атауын білдіретін сөз табы.
 5. Мағынасына қарай:
 - а) Жалпы есім. Себебі, біркелкі деректі ұғымның жалпылай аталуы.
 - ә) Жанды. Себебі, тіршілік иесі.
 - б) Деректі. Себебі, көзбен көріп, қолмен ұстап тануға боларлық деректі ұғым атауы.
 - в) Нақты. Себебі, деректі болған нәрсе нақты болады.

IV. Сергіту сәті.

V. Тапсырмалар орындау.

1-тапсырма. Жеке жұмыс. Көп нүктенің орнына тиісті әріпті қойып сөйлемдерді көшіріп жазыңыздар.

1). Қа... ақ халқы – са ... т – д ... стүрге ө ... е б ... й ха ... ық.

2). Әд... т - ғ... рып ұ... ттың мыз... ымас б... йлығы.

3) Са... т – дәс... үріміз... і ба... алау, құр... еттеу б... здің пер... енттік мін... етіміз.

1. Кім? не? сұрақтарына жауап беретін сөздерді атаңыз.

2. Дәстүр сөзін лексика-грамматикалық мағынасына жазбаша талдап жазыңыз. (Үлгіге қарап жазады).

2-тапсырма. Жұптық жұмыс.

Төменде берілген ұлттық киімдерді тиісті топтарына теріп жаз.

Бешпет, жейде, көйлек, камзол, шалбар; жадағай шапан, күпі, сырмалы шапан, тон шапан, ішік; бөрік, қалпақ, құлақшын, малақай, тақия, шалма; жаулық, желек, орамал, шәлі, кимешек, қарқара, сәукеле; кебіс, көк етік, мәсі, саптама етік.

Іш киімдер:

Сыртқы киімдер:

Ерлердің бас киімдері:

Әйелдердің бас киімдері:

Аяқ киімдер:

Жұптасып жоғарыда берілген зат есімдердің кез келгенін алып, морфологиялық талдау жасаңыздар. (Жазылым, айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады).

3-тапсырма. Топтық жұмыс. Салт-дәстүрлерге байланысты суреттер тарату. Сол суреттерге байланысты сөйлемдер құрайды. Салт-дәстүрлердің маңызы туралы ойтолғау жасайды. Сөйлемдердің ішінен зат есімді анықтап, лексика-грамматикалық мағынасына талдау жасайды. (Жазылым, айтылым, тыңдалым іс-әрекеттері жүзеге асырылады. «Қамшы», «Тірек сызба» ойындарын қолдануға болады).

Бата беріп үйренейік!

Ал, батамды берейін,
Арта берсін мерейің.
Қойға толып өрісің,
Алшы түссін кенейің.
Құлын-тайың шұрқырап,
Тассын бағың, мерейің.
Басыңа бұлт қонбасын,
Өмір гүлің солмасын!
Немере, шөбере, шөпшегің
Көзіңіз көрсін өскенін.
Немене мен туажатты
Көруді алда көкsegін!
Үмітіңді ақтар,
Ұрпағың болсын жақтар!
Батамды есте сақта, ал,

Әумин, аллау әкпар!

VI. Үшінші кезең: Бекіту. **Мақсаты:** білім алушылар өтілген материал жайлы ойтолғайды, пікірлеседі, талқылайды осы әрекеттер арқылы ізденеді, зерттейді және шығармашылықпен өзіне қажетті білімді құрастырады, өз бағасын береді.

Шығармашылық тапсырма. Жеке жұмыс.

1. Қандай ырым-тыйым сөздерді білесіздер? Оның тәрбиелік мәні қандай?
2. Өз таңдауыңыз бойынша кез келген зат есімге қысқаша морфологиялық талдау жасаңыз.

VII. Рефлексия. (Бүгінгі сабақ туралы өз ойын жазу).

VIII. Бағалау. (Өзін-өзі бағалайды).

IX. Үйге тапсырма.

27 - сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Жат жазу

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, адамгершілікке және сауаттылыққа баулу.

ә) Білімділік: Өтілген тақырыптар бойынша білімдерін есепке алу.

б) Дамытушылық: Есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту; Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға жағдай туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Білімді есепке алу сабағы.

Оқыту формалары: Жеке, дербес тұрғыда орындау

Көрнекілігі: Тірек сызба,

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Арайлап таң атты,
Алтын сәуле таратты.
Жарқырайды қаламыз,
Жайнай түсті даламыз,
Қайырлы таң,балалар!
Күніміз сәтті өтсін!

Деңгейлік тапсырмалар: Дербес, жеке, жазбаша орындайды.

2-деңгей:

1. Тілдік бірліктерді жазылым бойынша символдар арқылы ықшамдау принципімен өрнектеу.

2. Жат жазу.

3. Тестік тапсырмалар. Мысалы:

1). Толықтыру тесті 2). Сәйкестендіру тесті.

1-тапсырма.

Тәлім өлеңді түсініп оқып, жаттап алыңыздар.

Үш-ақ нәрсе адамның қасиеті:

Бістық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек, -

Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста,

Сонда толық боласың елден ерек.

Абай

Жазбаша жұмыс.

Форма: жеке жұмыс.

Бағалау: Экранда дұрыс талдау үлгісі тұрады. Үлгіге қарап өз жұмысын тексереді. Өзін-өзі бағалайды.

Бағалау көрсеткіші: Қатесіз жұмысқа -5; 1-2 қатеге – 4;

Ескерту: Білім алушыларды партаға тізбектеп отырғызу, оларды екі нұсқаға бөлу.

2-тапсырма.

1-нұсқадағы оқушылар «Адамның» сөзіндегі дыбыстарды ықшамдау принципімен өрнектеңіз.

2-нұсқадағы оқушылар «Адамның» сөзіндегі дыбыстарды белгісіздікпен өрнектеңіздер. **(2 ұпай)**

Биік ағаштың түбірі берік. (Мақал)

3-тапсырма. Жат жазу. 3 ұпай

1-нұсқа «Ағаштың» сөзіне лексика-грамматикалық мағынасына морфологиялық талдау жасайды.

2-нұсқа мақалға синтаксистік талдау жасайды.

4-тапсырма. Тестік тапсырмалар.

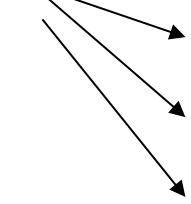
1.Толықтыру тесті. 2 ұпай.

Адам деген ардақты ат. (Мақал)

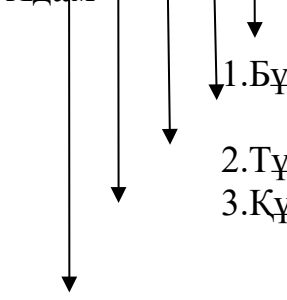
1-нұсқа. Мақалға синтаксистік талдау.

2-нұсқа. Адам сөзіне морфологиялық талдау.

Адам деген ардақты ат.

-
1. Сөйлемде ... тыныс белгісі бар. Ол - Нүктенің қойылу себебі...
 2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай - ... сөйлем. Себебі, ...
 3. Құрылысына қарай - ... сөйлем. Себебі, ...

Адам

-
- 1.Бұл сөз ... құрамнан тұр:
 - 2.Тұлғасына қарай- адам - түбір. Себебі,
 - 3.Құрылысына қарай—..... Себебі,
 4. Адам – деген сұраққа жауап береді.
Ендеше, бұл – Зат есім дегеніміз –
 5. Мағынасына қарай:
 - а) есім. Себебі,
 - ә) Жанды. Себебі,
 - б) Деректі. Себебі,
 - в) Нақты. Себебі,

1-нұсқа.

Ақылды
он
балалардың аралас
буынды сөз
Астана
Адамның күні адаммен
тасымалданбайтын сөз
Жетінші
дос
Анадан артық дос бар ма
екі құрамды сөз
шағала
кітап
аға

құрамында ұяң, үнді дауыссызы бар сөз
құрамында 3 а дауысты дыбысы бар сөз

3 жағдайда тасымалданатын сөз

екі буынды тасымалданбайтын сөз
лепті сөйлем

сапалық сын есім
болымсыз етістік
қатыстық сын есім

егінші
Айнала қандай тамаша
әдемі
барма
адам
2-нұсқа

реттік сан есім
есептік сан есім
жалқы есім
сұраулы сөйлем
хабарлы сөйлем

Бесінші
сөз
Білімді
сегіз
Адамға адам жат емес
жіңішке буынды сөз
Алматы
сабақтың тасымалданбайтын сөз
қызыл
Қыран жүйрік пе, Қиял жүйрік пе
Анаекі құрамды сөз
жазба
қызыл
егін
гүл
Су ішкен құдығыңа түкірме
ақыл

құрамында қатаң, үнді дауыссызы бар
лепті сөйлем
болымсыз етістік
құрамында 2 ы дауысты дыбысы бар
4 буынды 2 жағдайда тасымалданатын сөз
екі буынды тасымалданбайтын сөз
жалқы есім
сапалық сын есім
сұраулы сөйлем
қатыстық сын есім
реттік сан есім
есептік сан есім
хабарлы сөйлем

5-тапсырма.

Шығармашылық тапсырма. (4 ұпай)

Жоғарғы қиындықтағы тапсырма. Сөзге математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру. Жазылым іс-әрекеті жүзеге асады. (Дарынды және талантты балалар)

Бағалау: Мұғалім бағалайды.

Мысалы:

1-нұсқа: Берілгені: Жылы = ○ = $\frac{\square}{\triangle}=?;$

2-нұсқа: Берілгені: Жүрек = ○ = $\frac{\square}{\triangle}=?;$

13 балдық жүйе арқылы бағаланады.

Аты	Тілдік бірліктерді	Жа	Толық	Сәйкесте	Шығармаш	Қорыты
-	жазылым	т	тыру	н	ы	н

жөн і	бойынша символдар арқылы ықшамдау принципімен өрнектеу.	жаз у	тесті	діру тесті	лық тапсырма	ды баға
	2	3	2	2	4	136 «5»

Бағалау: Өзін-өзі бағалау.

28-сабақ.

Сабақтың тақырыбы: Өзінді-өзің тексер!

Сабақтың мақсаты:

а) Тәрбиелік: Нақыл сөз, мақал-мәтелдер арқылы оқушыларды ұлттық құндылықтарды бағалай, құрметтей білуге, адамгершілікке және сауаттылыққа баулу.

ә) Білімділік: Өтілген тақырыптар бойынша білімдерін есепке алу.

б) Дамытушылық: Есте сақтау, логикалық ойлау қабілеттерін дамуына жағдай жасау; Алынған нақыл сөздер мен мақал-мәтелдерді негізге ала отырып, пікірталас, ойтолғау, шығармашылық жұмыстар атқаруға мүмкіндік туғызу.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Білімді есепке алу сабағы.

Оқыту формалары: Жеке, дербес тұрғыда орындау

Көрнекілігі: Тірек сызба, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, компьютер.

Сабақтың кезеңдері:

Ұйымдастыру кезеңі. Сабаққа бағыттау.

Туған жердей жат жердің болмайтыны- ақиқат,

Оған көңлің ешқашан толмайтыны – ақиқат.

Алтын торда алтын құс өсірсең де, бұлбұл құс

Өскен бағы болмаса, қонбайтыны - ақиқат.

Физули

Ауызша тапсырма. Мақсаты: Теориялық білімді меңгеру деңгейін және ой жүйріктігін есепке алу. Айтылым сауаттылығын бағалау.

1-тапсырма. «Қамшы» ойын. Оқыту формасы: Ұжымдық. Бағалау: бірін-бірі бағалайды.

Ойын шарты: Оқушылар шеңбер болып тұрады. Ұлттық әуен ойнап тұрады.

Әуен тоқтағанда қамшы кімнің қолына түссе, сол оқушы берілген сұраққа жауап береді.

Оқушылар топтарға бөлінеді.

2-тапсырма.

Қанатты сөзді түсініп оқып, көкейіңізге тоқыңыз.

- Алтын анам, **Отаным**, сенен аяр жаным жоқ, сенен іркер күшім жоқ, деп, ер қайратына мін-дағы, өрге бас!

М.Әуезов

1-топ: Асты сызылған сөзге сөзсаяндық талдау жасайды. «Тірек сызба» ойыны арқылы талдайды. (Оқушылар тірек сызба болып тұрады. Талдауды кезекпен жалғастырып талдайды).

2-топ: **Отаным** сөзіндегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме береді. «Арқан тарту» ойыны арқылы талдайды.

3-топ: Сол сөзге морфологиялық талдау жасайды. «Серпілген сауал» ойыны арқылы талдайды. (Бірінші оқушы талдаудың бірінші сатысын айтып болып, қолындағы допты кез келген оқушыға лақтырады. Ол келесі оқушыға лақтырып талдайды. Ойын дәл осылай жалғаса береді).

3-тапсырма. Мақалды жалғастырып айтыңыздар. Мағынасын түсіндіріңіздер.

❖ Кісі елінде сұлтан болғанша,

-
- ❖ Отансыз адам – (Өз елінде ұлтан бол)
..... (Ормансыз бұлбұл)
- ❖ Сағынған елін аңсайды, (Сары-ала қаз көлін аңсайды)
.....
- ❖ Ел іші – (алтын бесік)
- ❖ Туған жердің қадірін
..... (Шетте жүрсең білесің)
- ❖ Көппен көрген – (ұлы той)

Уақытқа талдау. Кез келген мақалға синтаксистік талдау жасайды.

Ескерту: Өте жылдам – 3 мин.

Жылдам – 5мин.

Баяу –7мин.

Сергіту сәті. Қимылдармен көрсетеді.

Отаным менің Қазақстан!

Таулары қандай биік!

Көлдері сондай терең!

Алтын дәні жерден өніп,

Көк аспанмен таласқан!

4-тапсырма. Әріптердің орындарын ауыстырып сөздер құра, қалаған сөзіңе сөзсаяндық талдау жаса.

ҚЯОН

ДЛАА

ШНАА

З ҚОЫ

ШЕӨК

ҚЛАА

Ә ЕТШ

АЖҢА

АСМА

НАРА

АЫСҚ

НАЙА

ҒАША

НЕӨР

АШЙА

АБЛА

АНТА

ҰАШҚ

ОЫНЙ

СҰАТ

МӨРІ

ЫТНА

ОАЖУ

ТОАР

Кез келген сөзге сөзсаяндық талдау (6 сатысы) жазады.

Жұмысты аяқтап біткен соң ұсынылған критерийлер бойынша өзін-өзі бағалайды. Мұғалімге жұмысты тексертеді.

Критерийлер: 1-6 саты – 3 балл;

1-4 саты – 2 балл;

1-3 саты – 1 балл.

29-30- сабақ. Олимпиадалық тапсырма.

Дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру (диалогті).

Білім бұлағысөздеріндегі дыбыстарға математикалық тәсілмен дыбыстық мінездеме беру.

– **Берілгені:** Білім бұлағы сөздерінде қанша дыбыс бар, оның нешеуі дауысты, нешеуі дауыссыз?

– **Шешуі:** Білім бұлағы сөздерінде **он бір** дыбыс бар. Оның бесеуі – олар: **2i, ұ, а, ы** дауысты дыбыстар.

– **Неге?**

– Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында ешбір кедергіге ұшырамай, ауа еркін шығады.

- Алтауы – олар: **2б, 2л, м, ғ дауыссыз дыбыстар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда өкпеден шыққан ауа ауыз қуысында түрлі кедергілерге ұшырап, ауа қысылып шығады.
- Тілдің қатысына қарай бес дауысты дыбыстың үшеуі олар: **ұ, а, ы тіл арты немесе жуан дауыстылар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда тілдің ұшы сәл артқа қарай тартылып, үсті сәл дөңестенеді.
- Екеуі – олар: **2і** тіл алды немесе жіңішке дауыстылар.
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда тілдің ұшы сәл ілгері қарай созылып, үсті сәл төмендейді.
- Жақтың ашылу дәрежесіне қарай бес дауысты дыбыстың біреуі – ол: **а ашық дауысты.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбысты айтқанда жақ кең ашылып, ауа еркін шығады.
- Төртеуі – олар: **2і, ұ, ы қысың дауыстылар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда жақ тар ашылып, ауа қысылып шығады.
- **Сөзде жартылай ашық дауыстылар ма?**
- Сөзде жартылай ашық дауыстылар жоқ.
- Ерін мен езудің қатысына қарай бес дауысты дыбыстың біреуі – ол: **ұ еріндік дауысты.**
- **Неге?** – Себебі, бұл дыбысты айтқанда ерін дөңгеленіп, алға қарай сүйірленеді.
- Төртеуі – олар: **2і, а, ы езулік дауыстылар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда ерін жиырылып, езу артқа қарай тартылады.
- Үн мен салдырдың қатысына қарай алты дауыссыз дыбыстың үшеуі – олар: **2б, ғ ұяң дауыссыздар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбысты айтқанда үннен гөрі салдыр басым.
- Үшеуі – олар: **2л, м үнді дауыссыздар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда салдырдан гөрі үн басым.
- **Сөздерде қатаң дауыссыздар бар ма?**
- Сөздерде қатаң дауыссыздар жоқ.
- Айтылу, жасалу тәсіліне қарай алты дауыссыз дыбыстың екеуі – олар: **2б, шұғыл дауыссыздар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда дыбыстау мүшелері бір-біріне қатты соқтығысып, ауа кілт үзіліп, шұғыл шығады.

- Біреуі – ол: **ғ ызың дауыссыз.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбысты айтқанда дыбыстау мүшелері бір-біріне жуысып, ауа сүзіліп шығады.
- Екеуі – олар: **2л ауыз жолды дауыссыздар.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбыстарды айтқанда ауа ауыз арқылы шығады.
- Біреуі – ол: **м мұрын жолды дауыссыз.**
- **Неге?**
- Себебі, бұл дыбысты айтқанда ауа мұрын арқылы шығады.
- **Сөздерде діріл дауыссыздар бар ма?**
- Сөздерде діріл дауыссыздар жоқ.
- **Жасалу орны мен дыбыстау мүшелерінің қатысына қарай қандай дауыссыздар?**
- Жасалу орны мен дыбыстау мүшелерінің қатысына қарай алты дауыссыз дыбыстың үшеуі – олар: **2б, м ерін дауыссыздары;** екеуі – олар: **2л тіл алды дауыссыздары;** біреуі – ол: **ғтіл арты дауыссызы.**

31- сабақ .Олимпиадалық тапсырма

Сөйлемге синтаксистік сатылай кешенді талдау (5 сатысы).

Кітап – білім бұлағы.

Мақал

2.Синтаксистік талдау.

- 2.1.Сөйлемде екі тыныс белгі бар. Олар – **нүкте (.)** және **сызықша(–)**. Нүктенің қойылу себебі ойды аяқтап, сөйлемді тиянақтап тұр. Сызықшаның қойылу себебі бастауышымыз атау тұлғалы зат есімнен, баяндауышымыз(**-ы**) тәуелдік тұлғалы зат есімнен болғандықтан бастауыштан кейін сызықша қойылып тұр.

2.2. Айтылу сазы мен мазмұнына қарай – **хабарлы сөйлем**. Себебі, ой баяндай жеткізіліп тұр. Хабарлы сөйлемде ой хабарлай, суреттей, баяндай жеткізіледі. **Хабарлы сөйлем дегеніміз** – айтылу мақсаты хабарлау, суреттеу, баяндауды білдіретін сөйлемнің түрі. Хабарлы сөйлем интонациялық жағынан көтеріңкі басталып, бәсеңдеп бітеді. Сөйлем соңында жазуда нүкте қойылады.

2.3. Құрылысына қарай – **жай сөйлем**. Себебі, бірнеше сөзден құралып келіп, тиянақты бір ғана ойды білдіріп тұр. **Жай сөйлем дегеніміз** – бір ғана ойды білдіріп, бір ғана интонациямен айтылатын сөйлемнің түрі.

2.4. Жай сөйлемнің түрлері: **атаулы, жалаң-жайылма, толымды-толымсыз, жақты-жақсыз**.

2.5. Жай сөйлемнің түрлерін анақтау үшін сөйлемдегі сөздерді сөйлем мүшелеріне қарай талдаймыз. Ол үшін ең алдымен сөйлемнің баяндауышын табамыз. **Себебі:**

а) баяндауышсыз сөйлем болмайды;

ә) баяндауыштың орны шартты түрде тұрақты.

2.5 а) Кітап білімнің несі? – **бұлағы** – дара, зат есімді, **(-ы)** тәуелдік тұлғалы – **баяндауыш**. Дара баяндауыш болу себебі бір сөзден болған баяндауыш. **Баяндауыш дегеніміз** – сөйлемде жіктеліп келіп, бастауыштың қимылын, іс-әрекетін, кім екенін білдіріп, онымен жақ-жағына кейде жекеше, көпше түрде қиыса байланысып қолданылатын тұрлаулы мүше. Баяндауыштың негізгі сұрақтары **не істеді? не қылды? кімім? нем? несі? не қылған? неде? т.б.** Баяндауыш құрамына қарай – **дара, күрделі, бірыңғай болып бөлінеді**. **Дара баяндауыш дегеніміз** – бір сөзден болған баяндауыш. **Күрделі баяндауыш дегеніміз** – екі немесе одан да көп сөзден болған баяндауыш. **Бірыңғай баяндауыш дегеніміз** – бір сұраққа жауап беріп, бір ғана қызмет атқарып, бір ғана мүшемен байланысатын екі я одан көп мүшелер. Бірыңғай мүшелер көбінесе тұлғалас болып келеді де, өзара салалас, бірде жалғаулықтар арқылы, бірде жалғаулықсыз дауыс ырғағымен байланысып, бір ғана мүшеге қатысты болады. Сөйлемнің барлық мүшесі: **бастауыш та, баяндауыш та, анықтауыш та, толықтауыш та, пысықтауыш та** бірыңғай мүше бола алады.

б) баяндауыш арқылы бастауышты табамыз.

2.5 ә) Білім бұлағы не? – **кітап** – дара, зат есімді, атау тұлғалы – **бастауыш**. Дара бастауыш болу себебі бір сөзден болған бастауыш. **Бастауыш дегеніміз** – сөйлемде атау септігінде тұрып, ойдың кім? не? жайында екенін білдіріп, баяндауышпен қиыса байланысатын тұрлаулы мүше. Бастауыштың негізгі сұрақтары **кім? не? кімдер? нелер? кімім? нем? кімі? несі? т.б.** Бастауыш құрамына қарай – **дара, күрделі, бірыңғай және үйірлі болып бөлінеді**. **Дара бастауыш дегеніміз** – бір сөзден болған бастауыш. **Күрделі бастауыш дегеніміз** – екі немесе одан да көп сөзден болған бастауыш. **Бірыңғай бастауыш дегеніміз** – бір сұраққа жауап беріп, бір ғана қызмет атқарып, бір ғана мүшемен байланысатын екі я одан көп мүшелер. Бірыңғай

мүшелер көбінесе тұлғалас болып келеді де, өзара салалас, бірде жалғаулықтар арқылы, бірде жалғаулықсыз дауыс ырғағымен байланысып, бір ғана мүшеге қатысты болады. Сөйлемнің барлық мүшесі: бастауыш та, баяндауыш та, анықтауыш та, толықтауыш та, пысықтауыш та бірыңғай мүше бола алады

32-сабақ. Олимпиадалық тапсырма

Туынды түбір зат есімге сатылай кешенді талдау (8 сатысы, диалогті).

Білімнің сөзін сөз құрамына лексика-грамматикалық мағынасына диалогті талдау.

– **Бұл сөз неше құрамнан тұр?**

– Бұл сөз үш құрамнан тұр: **біл + ім + нің.**

– Тұлғасына қарай – **біл – негізгі түбір.**

– **Неге?**

- Себебі, сөздің әрі қарай бөлшектенбейтін, мағына беретін негізгі бөлігі.
- **Білім**– туынды түбір. – **Неге?**
- Себебі, синтетикалық немесе морфологиялық тәсілмен негізгі түбірге сөз тудырушы (**-ім**) жұрнағының жалғану арқылы жасалған **туынды сөз**.
- Құрылысына қарай – **дара**.
- **Неге?**
- Себебі, бір ғана туынды түбірден тұр.
- **Сөзде неше лексикалық, неше грамматикалық мағына бар?**
- Сөзде бір лексикалық, екі грамматикалық мағына бар.
- **Лексикалық мағынасы қандай?**
- Лексикалық мағынасы – жалпы дерексіз ұғымға берілген атау.
- **Бірінші грамматикалық мағынасы қандай?**
- Бірінші грамматикалық мағынасы – лексикалық мағынаның жалпылануынан жасалған жалпы грамматикалық мағына – **зат есім**.
- **Екінші грамматикалық мағынасы қандай?**
- Екінші грамматикалық мағынасы – (**-нің**) ілік септігінің жалғауы арқылы берілген категориялық грамматикалық мағына – **иелік мағына**.
- **Білімнің ненің? деген сұраққа жауап береді. Ендеше, бұл – қай сөз табы?**
- Бұл – **зат есім**.
- **Зат есім деп қандай сөз табын айтамыз?**
- **Зат есім дегеніміз** – кім? не? кімдер? нелер? т.б. сұрақтарға жауап беріп, заттың, нәрсенің, құбылыстың, деректі, жартылай деректі, дерексіз ұғымдардың атауын білдіретін сөз табы.
- **Мағынасына қарай қандай зат есім?**
- Жалпы есім.
- **Неге?**
- Себебі, біркелкі деректі ұғымның жалпылай атауы.
- **Жанды ма?**
- Жоқ, жансыз.
- **Неге?**
- Себебі, тіршілік иесі емес.
- **Деректі ме?**
- Иә, деректі. – **Неге?**
- Себебі, көзбен көріп, қолмен ұстап тануға болатын деректі ұғым.
- **Нақты ма?** – Иә, нақты. – **Неге?**
- Себебі, деректі болған нәрсе, нақты болады.

33-сабақ. Олимпиадалық тапсырма

Бір қосымшалы сөзге сөзсазындық талдау (6 сатысы, кері, диалогті).

Сөйлемдегі кітаптысөзіне диалогтік сөзсазындық талдау.

- Бұл сөз айтылу, жасалу, жазылу, жолдарына қарай – **аралас буынды сөз**.
- **Неге?**

– Себебі, сөздің құрамындағы дауысты дыбыстар жіңішке және жуан болып араласып келіп тұр.

– Бұл сөз **кі-тап-ты** болып үш буынға бөлінеді.

– **Неге?**

– Себебі сөздің құрамында үш дауысты дыбыс бар.

– **Кі-ті** буындары – **ашық буындар**.

– **Неге?**

– Себебі, буындар дауыссыз дыбыстардан басталып, дауысты дыбыстарға аяқталып тұр.

– **Тап буыны – бітеу буын.**

– **Неге?**

– Себебі, буын дауыссыз дыбыстан басталып, дауыссыз дыбысқа аяқталып тұр.

– **Буын дегеніміз не?**

– **Буын дегеніміз** – сөздегі фонациялық (дыбыс жасайтын) ауаның қарқынымен үзіліп, бөлшектеніп шығатын бір дауысты немесе бірнеше дыбыс тобы.

– Бұл сөз:

кі-	жағдайда тасымалданады.
тап-	
ты	

– **Неге?**

– Себебі, сөз үш буыннан тұр немесе сөз буын жігіне сәйкес тасымалданған.

– **Тасымал дегеніміз не?**

– **Тасымал дегеніміз** – жазыпкеле жатқанда сөз жолға сыймай қалса, тұтас бір я бірнеше буынды екінші жолға көшіру. Ондай жағдайда сөзді соңғы буындары **дефис (-)** арқылы тасымалданады.

– **Бұл сөзде екпін қайда түседі?**

– Қазақ тілінде сөз екпінінің орны біршама тұрақты. Сөзге қосымша жалғанған сайын екпін сөздің соңғы буына қарай ығысып отырады. Сондықтан бұл сөзде екпін **ты** буынындағы **ы** дауысты дыбысына түсіп тұр.

– **Екпін дегеніміз не?**

– **Екпін дегеніміз** – сөз ішінде бір буынның (дауысты дыбыстың) басқа буындардан ерекшеленіп айтылуы.

– **Сөзде буын үндестігі бар ма?**

– Сөзде түбір мен қосымшаның арасында буын үндестігі бар.

– **Дәлелдеңіз?**

– Түбірдің соңғы буыны **тап** жуан болғандықтан, оған жалғанатын қосымшаның да (**-ты**) жуан нұсқасы келіп тұр. Сондықтан біз оның (**-ті**) жіңішке нұсқасын алмаймыз.

– **Буын үндестігі (сингорманизм) дегеніміз не?**

- **Буын үндестігі (сингорманизм) дегеніміз** – сөздің соңғы буынының **жуан, жіңішке** болуынақарай қосымшалардың да бірінғай жуан не жіңішке түрде жалғануы.
- **Сөзде дыбыс үндестігі бар ма?**
- Сөзде дыбыс үндестігі, түбір мен қосымшаның арасында ілгерінді ықпал бар.
- **Дәлелдеңіз?**
- Себебі, түбірдің соңғы дыбысы **пқатаң** болғандықтан өзіне жалғанатын қосымшаның алғашқыдыбысының **тқатаңнанбасталуын** талап етіп тұр. Сондықтан біз оның ұяңнан басталатын **(-ды)**, үндіденбасталатын **(-ны)** нұсқаларын алмаймыз.
- **Дыбыс үндестігі дегеніміз не?**
- **Дыбыс үндестігі дегеніміз** – түбір мен қосымшаның жігіндегі, сөз бен сөздің арасындағы дауысты және дауыссыз дыбыстардың көршілес дауыссыз дыбыстардың ілгерінді-кейінді ықпал етіп өзгеруі.

34-сабақ

Сабақтың тақырыбы: Тест

Сабақтың мақсаты:

Тәрбиелік: Шыдамдылық пен төзімділікке, жауапкершілікті сезінуге баулу.

Білімділік: Алған білімдерін кез келген жағдайда көрсете білу.

Дамытушылық: Іскерлік, жүйріктік қабілеттерінің дамуына жағдай жасау.

Сабақтың технологиясы: Сатылай кешенді оқыту.

Сабақтың түрі: Білім сынақ.

Сабақтың әдіс-тәсілдері: Жазбаша жұмыс.

Оқыту формалары: Жеке.

Көрнекілігі: Тест сұрақтары.

Пәнаралық байланыс: Ана тілі, дүниетану.

Техникалық құралдар: Интерактивті тақта, слайд.

Сабақтың кезеңдері:

Сабаққа бағыттау. Психологиялық дайындық.

Партада тізбектеліп тұрып, бір-біріне сәттілік тілеу.

Тест тапсырмасы 20 сұрақты құрайды. Жауаптың үш нұсқасы берілген. Үш жауаптың біреуі ғана дұрыс.

Бағалау критерийлері: Әр дұрыс жауап бір балды құрайды.

18-20 балл – 5 баға;

15-17 балл – 4баға;

12-14 балл – 3баға.

Тест тапсырмасын барлық оқушы орындап біткен соң, интерактивті тақтадан дұрыс жауапты көрсету. Оқушы өз жұмысын тексереді. Берілген критерийге сай балын жазып қояды.

Тестің кілті:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	а	а	ә	ә	б	ә	ә	ә	а
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
а	ә	ә	ә	а	а	а	ә	б	ә

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру

стандарты. 2-қосымша

2. Ш.К.Бектуров –Қазақ тілі «Атамұра баспасы»- Алматы, 2006. – 336 бет
3. Ж.Аймауытов. 4-том. – «Ғылым» баспасы, – Алматы, 1998. – 432 бет.
4. Байтұрсынов А. Тіл тағылымы (қазақ тілі мен оқу-ағартуға қатысты еңбектері. –Алматы: Ана тілі, 1992. – 444 б.
5. Оразахынова Н.А. Сатылай комплексті талдау (фонетика, лексика). Оқу құралы. –Алматы: Ы.Алтынсарин атындағы қазақтың білім академиясының Республикалық баспа кабинеті, 1999. – 75 б.
6. Оразахынова Н.А. т.б. Фонетикалық материалдарды сатылай комплексті талдау (Оқу құралы). –Алматы: РБК, 2001. –72 б.
7. Оразахынова Н.А. Сатылай комплексті талдау (синтаксис). Оқу құралы. – Алматы: Ғылым, 2002. –110 б.
8. Оразахынова Н.А.Сатылай комплексті талдау (фонетика, сөзжасам, морфология, лексика, синтаксис). Оқу құралы. –Алматы: Телеарна, 2006. – 302 б.
9. Н.А.Оразахынова. Сатылай кешенді талдау технологиясының ғылыми-әдістемелік негіздері. Монография. –Алматы:«Дайыр» баспасы, 2007ж.-289 б.
10. Б.Қ. Қапасова, Оқушы анықтамалығы «Арман-ПВ» баспасы, 2004ж-168 б.